

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi havilap

2017. augusztus – XVI. évfolyam 8. szám

Ára: 560 Ft

*Nincs lágyabb, mint a víz,
mégis a köveket kivájja:
nincs külön nála.*

Lao-ce: Az út és erény könyve,
részlet

Üdvös dolgok **2**
Viczián Miklós írása

A kemény
táblás füzet **5**
*Rónay László
Thurzó Gáborról*

Az alapító **8**
*Gál Sándor
Soós Károlyról*

A tüzeskemence
falára **10**
*Németh István Péter
Papp Árpádról és
Takisz Tranuliszról*

Prágaságom **13**
Lukáts János elbeszélése

Lakhelye
a léleknek **16**
*Vörös Klára Lezsák Sándor
összegyűjtött verseiről*

Az osztály **20**
Győri Andor novellája

Ima
Párkányi Raab Péter alkotása

VICZIÁN MIKLÓS

Üdvös dolgok

...abban hiszünk, hogy mi is az Úr
Jézus kegyelme által üdvözülünk.
Éppen úgy, mint ők.

Apostolok Cselekedetei 15,11.
a Magyar Biblia Tanács fordítása szerint

Kedves barátom! Ha egy szomszédod vagy ismerősöd megszólítana: – Tudom, hogy te szorgalmas templomlátogató vagy, mondd meg nekem, mi az üdvösség? – Hogyan válaszolnál?

Mindenképpen a vallási szótárba helyezi el a mai közgondolkodás az üdvösség, üdvözülés fogalmát. Talán a halál utáni mennyei boldogság sejlik fel a hallatán? Valami, sokak számára kívánatos békés, gondoktól mentes, biztonságos állapot?

Vajon a mennyei boldogság foglalkoztatta leginkább a filippi börtönőrt is, amikor látta, hogy féltett rabjai nem szöktek meg, bár felnyílt a börtönajtó és lehullottak a bilincsek a rabokról? Hiszen evvel a kérdéssel fordult Pálékhoz: „Uraim, mit kell cselekednem, hogy üdvözüljek?” (ApCsel 16,30) Valóban az üdvösség kérdése lett hirtelen ilyen fontos ennek az embernek? – Nem hiszem! Aki csak magyarul olvassa a Bibliát rácsodálkozik, hogy egy éppen kardjába dőlni készülő pogány börtönőr, akinek a keresztyénség legfeljebb egy új zsidó szekta, a számára miért pont az üdvössége lenne a legfontosabb kérdése az adott helyzetben!?

A cím alatti dőltbetűs mondat állítása közelebb visz a filippi helyzet, s az üdvösség fogalmának megértéséhez. Az ApCsel 15-ben arról olvasunk, hogy az antiókiiai gyülekezetben

meghasonlás támadt, hogy a pogányokból lett keresztyének körül kell-e metélkedniük, illetve tágabb értelemben, hogy az ószövetségi törvényekből mit kell megtartani, és mit nem. Evvel a kérdéssel küldték Pálékot Jeruzsálembe. Ott Péter apostol fent idézett szavai döntötték el a vitát. Ha azonban ezt az igeverset Károli fordításában olvassuk, rácsodálkozhatunk, hogy az üdvösség szónak nyoma sincs: „az Úr Jézus Krisztus kegyelme által hiszük, hogy megtartatunk, miképpen azok is.” Az üdvözülünk helyett azt olvassuk, hogy megtartatunk.

Ha megnézzük az üdvösség szócikket a Keresztyén Bibliai Lexikonban, ez olvassuk: „Üdvösség görögül szoteria, melynek alapjelentése: szabadítás, szabadulás. Profán használata ennek megfelelően: megszabadulás valamely olyan veszélyből, amely valóban fenyegeti az ember életét”...

Ugye, most már másképpen olvassuk a filippi börtönőr kérdését? Ő egyszerűen arra kérdezett rá, hogy ebből a csávából hogy tudna megszabadulni. Mit tegyen, hogy egzisztenciáját megmentse. Áldozatokra is hajlandó lenne, csak valahogy megússza. A válasz valószínűleg meglepte: „Higgy az Úr Jézusban, és üdvözülj mind te, mind a te házád népe.” (Itt a szoteria igei alakja a sozo szerepel, ami megment, biztonságba helyez, meggyógyít jelentésű.)

A börtönőr világi értelemben kérdezett rá a szabadulásra, de az Úr Jézus Krisztus követségében járó misszionáriusok – Pál és Szilász – egy magasabb szempont ismeretében válaszoltak. Válaszuk bizonyára a börtönőr számára kevésbé érthetően – de bátorítóan – csenghetett. Isten előkészítette szívét, hogy az ige magvai termékeny talajra találjanak. „Ekkor hirdették az Isten ígését neki és mindazoknak, akik a házában voltak.” – olvassuk.

Szabadítás az Isten nélküli, öntörvényű világi gondolkodásmódból az embernek a teremtési rend szerinti szabadságára.

Jézus Krisztus igéje és Szentlelke által gyűjti seregét – tanítja a Heidelbergi Káté 54. kérdés-felelete. Filippiben is a Szentlelke elvégezte munkáját, és a börtönőr hitre jutott, megtért, és egész gondolkodásmódja megváltozott.

(A megtérés szó az eredeti görög szövegben = metanoia, aminek a jelentése a gondolkodás megváltozása. A megtérés fogalmát Károli az ószövetségi gondolatkörből kölcsönözte, azt érzékeltetve, hogy aki eddig Isten rendjétől függetleníttette gondolkodását, ezután visszatér az isteni értékrendhez. Más nyelvek a latin penitencia szót veszik alapul, ami inkább a téves irány feletti bánkódást, vezeklést fejezi ki.) A rabtartóból vendégszerető, gondos házigazda lett, s ami ennél is több, megkeresztelkedett egész háza népével együtt!

Ha az üdvösség a megtartatással, szabadítással rokon fogalom, akkor ismét fordulhatunk a lexikonnak egy másik szó-

Szent Pál megtérése – Michelangelo Buonarroti festménye

cikkéhez: „A Jézus név (a héber Jésuá-ból ered, amely a Jehósúa vagy Jósúa nevekből képzett későbbi forma) jelentése: Az Úr az üdvösség (szabadítás)”.

Mit válaszoljunk tehát, ha megkérdezik, hogy mi az üdvösség? – Az Úr Jézus Krisztussal való életközösség, most, ez életben hit által, halálunk után pedig szemtől szemben. Vagyis megtartatás most és mindörökké. Ennek útja pedig a szabadítás! Szabadítás az Isten nélküli, öntörvényű világi gondolkodásmódból az embernek a teremtési rend szerinti szabadságára.

Aki bajban, szorult helyzetben van, az fogékony lesz a válszunkra, és hirdethetjük neki az Isten ígését, rámutatva, hogy a baj gyökere mélyebben van, mint a pillanatnyi nehézség: a baj gyökere az Istennel szembeni rendezetlen állapot. De aki nem gondolja, hogy bajban van, annak is hirdethetjük a szabadítás örömhírét – Jézus Krisztust – csak lehet, hogy Ádámnál és Évánál kell kezdenünk, vagyis az Istennel való szakítás tényénél. Nem tudjuk, hogy Pál és Szilász hogyan hirdették Isten ígését, de azt tudjuk, hogy bizonyoságtételük

középpontjában a helyettünk szenvedett, meghalt, de harmad napon feltámadt Szabadító állt.

Végezetül hadd hívjam még segítségül a Magyar etimológiai szótárt! „A szócsalád névszói üdvöz- alapszava ismeretlen eredetű. Alighanem köze van az üdül üd- alapszavához, az ige legősibb jelentése ugyanis »gyógyul«, az üdvözít értelme pedig »megment, lelkileg éppé tesz«, s a kettő közti kapcsolatot a valószínű latin minták is sugallják: *salvus* (ép, egészséges), *salvare* (meggyógyít, megment a kárhozattól, üdvözít)”.

Érdekes még megjegyezni, hogy az egyház szavunk hátterében is az üdvösség húzódik meg, ugyanis eredeti formája *id-ház* volt, azaz *szent-ház*, az *üdvösség háza*. Hasonlóképpen az eredetileg csak vallási tartalmú *ünnep* szavunk is eredetileg *üd-nep* (vagy *id-nep*), azaz *szent nap* volt.

Amikor tehát idén a reformáció 500. évfordulóját ünnepeljük, legyen az *szent ünnep*, a minket üdvösségre vezető Szabadítóval való közösségünk megújításának *üd-nep*e! Ez igazán üdvös következményekkel fog járni egész népünk életében, mert felüdülni (meggyógyul) tőle sok csüggedt lélek.

Vörös Klára

Lauda

Én a teremtményed vagyok,
Te a Teremtőm.
Én a képmásod vagyok,
Te a Szent Arc.
Én a milliárdból vagyok,
Te az Egyszülött.
Én a juhod vagyok,
Te az őrzőm.
Én az adósod vagyok,
Te a gazdagítóm.

Én vágyakozom utánad,
Te öröktől szeretsz.
Én Neked akarom adni magam,
Te már értem áldoztad az életed.
Én elbotlom,
Te felemelsz.
Én kutatlak,
Te ismersz.

Nélküled nincs erőm,
kenyerem, házam, nevem,
Tőled kaptam mindenem.
Nélküled szomjazó vagyok,
otthonatlan, névtelen,
tántorgó és nincstelen.

Én vagyok a bűnös,
a mezítelennek gyáva, és
én vagyok a kísértésekkel küzdő,
kinek törékeny tisztasága.

De én vagyok az,
akinek a szívében laksz,
én vagyok az,
aki folyton Hozzád beszélek,
én vagyok az,
aki a Te szemekkel akar látni,
én vagyok az,
aki sír, ha megérinted,
én vagyok az,
aki gyönyörködik békédben,
én vagyok az, akiben
nem szűnik meg a hála,
a dicsőítés, az áldás,
a köszönet és az örök imádás.
Ámen

Georg Trakl

Metamorfózis

Örök fény parázslék bíboran,
Mint egy bűnre rőt szív, olyan.
Üdvözlégy, Mária!

Sápadt arcodba pír szalad,
S tested izzik köntös alatt,
Asszonyunk, Mária!

Méhedben édes kín lobban,
Szemedben boldog fájdalom van,
Mindnyájunk anyja, Mária!

NÉMETH ISTVÁN PÉTER
műfordítása

Vajék Tünde
Üdvösség kulcsa

*Csordakútból szálla föl szép,
 fényes asszony,
 Kerecsenek neméből való sárga –
 lilium ősaným
 Gyomaimat gyomlálván,
 üdvösség kulcsát belém rejté.*

Máté Imre: Látomásaim

Várlak és hívlak kedvesem
 Hagyd el hegyi rejtekhelyed
 Mutasd tündöklő arcodat
 Holdas szemed rám szikráztasd
 Sziklák hasadékában fészkelő
 Galamb vagy, emberszelídítő
 Anyám sárga, illatos liliomai szegélyezik
 Gazella könnyedségű lépéseid,
 Nekem kedves, sok pici nyomát,
 Mely szirtek meredélyei mentén vezet át
 Ahogy közeledsz, kérdezed a füveket
 -Te, akit szeret lelkem, hol legeltetsz?
 S mondják: haladj a juhok nyomán!
 Én pihenek, mint almafa, mely veti árnyékát
 De gyümölcse édesebb a bornál,
 Puhább akár balzsam, az Édes simogatás
 Este térek vissza a szövetség hegyein hozzád
 Liliomkertemhez futok, mint szarvas hasonmás
 Felvirrad Anyám örömnapija kalászos menyegzőnk
 Szíve koronája: fia és menyé boldogsága, gyöngyöző
 Sietek hozzád, kedvesem
 Megigézted a szívem,
 Szemednek egyetlen pillantásával,

Ajkad csilingelő kacagásával
 Nyiss, ajtót, dérepte fejem, hadd pihenjen
 Ablak nyílásán tapogatózok gyengéden
 De jaj, lovasok vesznek úzóbe
 S mint szarvas iramodok messzébe
 Mivel nem találtál az ajtó előtt
 Szíved fájdalma egyre nő
 S keresésemre indulsz nyugtalanul
 Azok, kik rád találnak, ütnek galádul
 Véresre vernek, tépik rólad a leplet
 Keresnek tőled aranyos kincseket
 Legfőbb kincsed szívedbe rejtve
 Nem érhetik el gaz kezek!

Keres engem kedvesem, kutat jó anyám
 Te, akit szeret lelkem, merre vagy, édes fiam hol jársz?

*„Holvagy édes Jézus, szerelmes szülöttem,
 Kinélkül már a világon holtig árvalettem
 Holvagy két szememnek tündöklő virága
 Elepedett bús szívemnek csendes boldogsága
 Holvagy én szívemnek buzgó kívánsága
 Életemnek mézel folyó kedves vigasága
 Mondjátok meg nekem, o, ti magos hegyek
 Szülöttemet fölkeresni vajon mere menyek
 Mútasatok utta o ti olaj kertek...”**

Hej, pedig vagyok én: fehér is, piros is,
 Kitetszek, akár tízezer közül is.

Termetem Libanon páratlan cédrusa
 Nincs erő, mely szerelmemtől elválasztana
*„Ki az, aki úgy ragyog, mint a hajnal pírja,
 s szép, mint a Telihold,
 világos, mint a Nap
 és oly félelmetes, mint a zászlós hadak?...”***

A szűz megdicsőülése – Botticini festménye (részlet)

Bizony jövök én vissza hozzád
 Nézni az új életsarjadást
 Gyönyörködni benned
 S a gyümölcsös kertben
 Várni a rügyfakadást
 Feslik a gránátalma-fa-virág
 Majd ajándékozol érett gyümölcscsel
 Kínálsz gránátalmamusttal,
 Illatos szőlővel
 Majd az aratás terített asztalánál
 Nehéz borral és friss kenyérrel
 S ím elválaszthatnak egymástól
 Újra meg újra, akár századszor
 Ártó szándékkal, kétséggel
 Hiúsággal, új kereséssel
 Pénzzel, irigységgel

Gúnnyal, váddal, szenvedéssel
 Ígéretéssel és meg nem értéssel,
 Halállal és betegséggel
 De a szerelem erős,
 Mint Napot a felhők
 Csak ideig-óraig tudják eltakarni
 Az ármány próbálkozik, tudom, esélye nincs
 Mert a szerelem Nyila tüzes nyíl,
 Az Úrnak lángja
 Hitemnek örök próbája
 Szívembe rejtett pecsét
 Üdvösségem kulcsa

* Korbuly Demeterné Györgyicze Virág sz.

1900. magyarcsügi kéziratos füzetéből, eredeti helyesírással

** Énekek éneke 6:10

RÓNAY LÁSZLÓ

A kemény táblás füzet

Perújrafelvétel

Thurzó Gáborért ismételten szót emelek. Nehezen értem, miért penderítették ki az irodalomból, amikor egyáltalán nem dúskálunk jó novellistákban. Ő pedig az volt. Kevés megrendítőbb elbeszélést ismerek, mint a saját halálát előlegező *Rapid necrosist*, s ha valaki alaposan akarja megismerni a harmincas évek kereszténynek mondott szervezeteit, ifjúsági egyesületeit, bizvást hozzá fordulhat. Igaz, nem ezekkel került a figyelem középpontjába, hanem regényével, *A szenttel* és az ebből formált színdarabjával, *Az ördög ügyvédjével*. Amikor a *Kortársaink* sorozat számára megírtam róla szóló könyvem, éktelen méregbe gurult amiatt a kitételem miatt, hogy műveinek női alakjai meglehetősen hiteltelenek – másként nem tudtam tapintatosan megfogalmazni életmódját –, de nem tiltotta meg kiadását. Meg is jelent, addigra lehiggadt, s továbbra is minden szombaton felkerestem azt latolgatva, melyik Bach-lemezét tulajdonítsam el (nem szerette a műveit, ami szerintem jellemhibája volt).

Halála után a hagyatékból került hozzám a kemény táblás füzet. Rám hagyta a könyvtárát, de mire behatoltunk a lakásába, a bátyja kipucolta, és a könyvek nagy részét eladta. Néhány lexikon és ez a füzet maradt meg. Aztán a füzet is eltűnt. Most jelentkezett vele egy régesrég tanítványom, aki Thurzóról írta szakdolgozatát, és segítségül kölcsönöztem neki a füzetet, amelybe egy időben a műveiről írtakat gyűjtötte az író. A füzetéről mindketten megfeledkeztünk, most, rendrakás közben lelte meg s adta vissza. Ahogy lapozgatom, minduntalan látni vélem Thurzó arcát, halvány, mindig ironikus mosolyát, hallom a hangját, ahogy a korszak futtatott színikritikusával beszélget, aki arról biztosította, csupa jót

ír akkor bemutatott darabjáról, majd éktelenül megbírálta. Keresztapám aznap a szokottnál is több almabort ivott. (Jobb italokat vendégségben fogyasztott, fősvény volt, máskor nagy-lelkű.)

Darabjai megalkotásában sokszor indulatai vezérelték. Megharagudott valamelyik barátjára, már készült is a leplező dráma vagy vígjáték. Egyik művének apám volt a „hőse”, mindig „mesternek” szólította: jelezve, hogy nem veti magát irodalmi és irodalompolitikai harcokba, amelyekben Thurzó

„Megharagudott valamelyik barátjára, már készült is a leplező dráma vagy vígjáték.”

nagy lelkesedéssel vitézkedett. Egyik legismertebb művében, a *Hátsó ajtó*ban is felismerhető a főszereplő személye. Legnagyobb sikereit a Vígszínházban aratta: Várkonyi Zoltán életét nagyjából ő mentette meg Budapest ostroma idején. Sajnos sok művéről nem ragasztott be kritikát, de a meglévőkből is nyilvánvaló, hogy *A szentet* és a belőle írt színművet érezte legfontosabb alkotásának. Kitűnően értett a színészek nyelvén, kérésükre itt-ott poénokkal gazdagította szövegüket. Emellett figyelmes, megbízható dramaturgként pásztázta a szövegeket.

Lengyel József egyik művében a szereplők némelyike „feltámadt”, azaz 100 nappal halála után életre kelt. Rettentő jókat mulattam párbeszédükön, melynek végén az idős író azzal búcsúzott: „*Csináld vele valamit!*” Már nem emlékszem hogyan, de megcsinálta.

Vihar egy regény és színdarab körül

Nekem *Az ördög ügyvédje* maradandó élményem. A regényt Svédországban fejezte be. Akkor a katolikus egyház a zsinati megújulás lázában égett, s ő úgy vélte, *A szenttel* hozzájárulhat a folyamathoz. (Így mondta, kis kétség máig él bennem.) Neuralgikus témát választott: Kaszap István szentté avatásának gondolata máig fel-felvetődik, ő viszont aktuálpolitikai megfontolások alapján dolgozta föl a témát, és sikerült felháborodást keltenie: egy dühös hitvédő a templomból kijövet épp akkor köpött a lába elé „Ezt érdemled, te disznó!” vagy hasonló kiáltás kíséretében, mikor szokott bevásárló útjára kísértem a Váci utcában, melynek különben nevezetes alakja volt vörös garbóiban.

Az *Új Ember* igyekezett igazságot tenni: ankétot szervezett a regényről, szokatlanul nagy érdeklődést keltve. Jobb megértés kedvéért először a regény cselekményének összefoglalását idézem:

„A Szentszék Vizniczei prelátust bízta meg: legyen az *advocatus diaboli* (az ördög ügyvédje – R.L.) »Isten szolgája« Gregor István szentté avatási perében. Azaz: ellenőrizze az állítólagos csodákat, melyek a szent hírében álló, tragikus sorsú kispap közreműködésére történtek, hallgassa meg Gregor életének tanúit, csodák és tanúvallomások keresztútján keresse meg az igazságot.

A prelátus ellentmondásokat fedez fel Gregor ifjúkori naplója s lelki vezetője, a József Társaság-i Erdélyi atya életrajza, az Erdélyi által felvett tanúvallomások között. Megérti, hogy Erdélyi atya a szerencsétlen kispap »szenvadásának tüzén süti a maga szerencséjét«, hogy a József Társaságnak szentre van szüksége, megérti, hogy a rendszer is igényt tart »az engedelmség és a szenvedés szentjére«, hiszen a szovjetunióbeli első nagy vereségek esztendejében vagyunk.

S Vizniczei már nem Gregor szentté avatási perének, hanem egy történelmi pernek lesz »*advocatus diabolija*«: erkölcsi nagysága és erkölcsi bukása őt emeli a regény főhősévé, s Erdélyi atya áldozata, a szerencsétlen Gregor, már csak ürügye a történetnek.

Noha nem nehéz felismerni Kaszap István tragikus sorsának elemeit Thurzó új regényében, *A szent* mégsem kulcsregény. Az író jóval többre vállalkozott annál, hogy kimondja az igazságot a rég irattárba került szentté avatási perben: nem egy ember, hanem a történelem igazságát nyomozta, s egy szentté avatási per helyett a múlt perét írta meg, amelyben mindnyájan, hívők és nem hívők, egyaránt érdekeltek vagyunk.”

A kiadó ismertetője a kelletténél erősebben hangsúlyozza a közéleti szándékot. Ez általános jelenség: az esztétika elsikkad és a mondanivaló a fontos. Falus Róbert a *Népszabadság*-ban egyenesen az egyház „*csúfos manipulálásának*” leleplezését vélte a mű legnagyobb értékének. Saád Béla viszont érdeme szerint méltatta az *Új Ember*-ben. Úgy vélte, a regény kilendíti a holtpontról Kaszap István szentté avatásának ügyét, és a viták, érvek és ellenérvek sokat segíthetnek a Kaszap-ügy tisztázásában.

A szent megjelenésekor magasra csaptak az indulatok, voltak szép számban, akik íróját kiiktatták a katolikus irodalomból, mások viszont lelkesen kiálltak mellette, s e regénytípus megújulását üdvözölték.

Az egymásnak olykor szögesen ellentmondó vélemények még harciasabbak lettek, amikor megjelenése után nem sokkal a Vígszínházban színre került *Az ördög ügyvédje*, mégpedig parádés szerepstáiban.

Vígszínház

THURZÓ GÁBOR: *Az ördög ügyvédje*
Egy nyomozás története 3 felvonásban

A prelátus – PÁGER ANTAL, Kossuth-díjas, kiváló művész
Schulhoffer főtisztelendő – DÁVID KISS FERENC
Tera, a prelátus testvére – BÉKÉS RITA
Bene néni – SÁNDOR IZA
Orsolya nővér, az unokája – PÉCSI ILDIKÓ
Gregorné – BULLA ELMA, Kossuth-díjas, kiváló művész
Gregor Alajos, a férje – NAGY ISTVÁN
Flóri, a leánya – GYIMESI PÁLMA
Kacsmár Sándor, a veje – FONYÓ JÓZSEF
Edit, Desseő gróf felesége – BÁNKI ZSUZSA, érdemes művész
Szántay-Szinner, államtitkár – SZAKÁTS MIKLÓS
Adél, a felesége – TÁBORI NÓRA
Barra Antal, tizedes – FARKAS ANTAL
Majos Imre, állatorvos – KOZÁK LÁSZLÓ
Sárrika, a felesége – HALÁSZ JUDIT
Benigna anya – SÜLYOK MÁRIA, Kossuth-díjas, kiváló művész
Annuciata nővér – BOD TERÉZ
dr. Prikopy, kórházi főorvos – BÁRDY GYÖRGY
Kerber doktor – BILICSI TIVADAR, érdemes művész
Erdélyi atya – TOMANEK NÁNDOR
Soóky Adalbert, megyéspüspök – DARVAS IVÁN
Püspöki titkár – CZIBULÁS PÉTER

A díszleteket FÁBRI ZOLTÁN, kétszeres Kossuth-díjas, kiváló művész tervezte

A jelmezeket LÁNG RUDOLF, érdemes művész tervezte

Rendezte: HORVAI ISTVÁN, kétszeres Kossuth-díjas művész

Kaszap István szentté avatásának gondolata máig fel-felvetődik...

A könyv sikerkönyv, a darab kasszasiker lett. Mai szemmel szinte érthetetlenek a felhabzó indulatok, de az akkori helyzetben mindkét mű olyan értelmezést is nyert, hogy a szerző Kaszap István ügyével a hitükhöz híveket támadta, tüntette fel rossz színben. A heves viták egyik mozgatója a csodák kérdése lett. Ezek egy részét Erdődy László S. J. *Életet Krisztusért* című könyvéből merítette az író, s ezáltal főhősét, Gregor Istvánt még inkább Kaszap Istvánhoz kötötte. Kapóra jött számára, hogy Erdődy atya könyvének sok csodás történetét ironikusan értelmezhetette, hiszen rengeteg hiteltelen, képtelen vallomás igazolta (volna) Kaszap életszentségét. Ebben nincs semmi meglepő, hiszen a hasonló művekben is rengeteg a „hordalék”, amely alól nehéz kiánsni a valóságot. Nem tudom, Erdődy László eredendően naiv szerzetes volt-e, vagy a sok általa minősített eset felsorolásával Kaszap István szent voltát akarta-e igazolni. Hiányzott az erélyes kéz, amely a nyilvánvalóan mosolyra készítő eseményeket kigyomláta volna. Ha csodának minősül, amikor a vendégváró háziasszony fo-

hászzkodása nyomán a kukacok elmenekülnek a feltalálásra szánt sonkából, akkor a csoda elveszíti eredeti tartalmát, kabarétréfává alacsonyodik. Rónay György úgy értelmezte az író szándékát, hogy épp e naiv, édeskés, szirupos szemlélettel akart szakítani. Az olvasó naplójában megjelent elemzése egy részét e probléma tisztázásának szentelte:

A „A regényt természetesen témája ismeretében, lehet eleve gyanakvással és ellenségesen fogadni. Hagyjuk figyelmen kívül azt a korlátolt jámborságot, mely ebben is csak blaszfémiát keres és alattomos aknamunkát lát; hiszen ez a mentalitás nemcsak A szent-ben lát ilyesmít, hanem sok minden egyébben is, személyben is, tényben is, kezdve a »kommunista« János pápától a nemzeti nyelvű liturgián át a világnézeti dialógusig. Ezt, mondom, hagyjuk figyelmen kívül, és próbáljunk meg szembenézni – (de valóban szembenézni, nyíltan, világosan, kendőzgetés, takargatás nélkül) – egy másik, nyomósabb és nem ritka kérdéssel, illetve nézetel. Ez a nézet az »ügyet« – a Gregor, vagy a Kaszap Istvánét – illetőleg lényegében osztja a regény álláspontját és írójának nézetét; elismeri, hogy az egykori Kaszap-kultusz riasztó hordalékanyaga enyhén szólva kompromittáló; elismeri, hogy ezt a naiv, „fönt” talán nem mindig egészen jóhiszemű, de »lent« kétségkívül sok őszinte, naiv hitből fakadó kultuszt annak idején megpróbálták fölöt-

Kaszap István

tébb kártékony politikai vitorlák szelűl befogni; még azt is elismeri, hogy az a minden téren való integrizmus, melyet Erdélyi atya testesít meg, végtelenül veszélyes elsősorban a kereszténység jövőjét tekintve; – ugyanakkor viszont fölteszik a kérdést: miért kell ezt a kritikát éppen most elvégezni, miért kell bizonyos, mindegy, hogy jó- vagy rosszhiszemű visszaéléseket éppen most leplezni le; vagy, ingerültebb és sértettebb fogalmazásban, miért kell a nyilvánvalóan gyengébb félén még rúgni is egyet, miért kell – más változatban – belepiszkítani a saját fészkünkbe.

Erre a miért éppen most? kérdésre, ha szakítunk azzal a végeredményben provinciális magatartással, amely nem tud, néha nem is akar az idő és a tér nagyobb távlatában gondolkodni, a legvilágosabb és legegységesebb felelet: ha kellemetlen is, ha esetleg fájdalmas is, éppen most kell, soha annyira nem kellett, mint éppen most; mert abban a történeti-társadalmi szituációban, amelyben éppen most vagyunk, bizonyos síkon ez az egyetlen magatartás, amely a keresztény világnézetet a nem keresztények, nem hívők szemében hitelesítheti; az egyetlen, amely a kereszténységről és a keresztényekről bennünk élő – és a mi nézetünk szerint módosításra szoruló – képet részben cáfolhatja, részben valóban módosíthatja. Hibák, tévedések, botlások szépítgetése, elkenése mindig belső gyöngeség jele; a velük való szembenézés és nyílt leszámolás, aminek első lépése a nyílt tudomásulvétel, éppen ellenkezőleg, erőre, biztonságra vall, és bizalomra a magunk igazában. A katolikus egyháznak nemhogy ártott volna, ellenkezőleg, fölmérhetetlen javára vált »kifelé« is mindaz, amit Pál pápa a reformációban való felelősségünkről mondott, hiába hördültek föl rá az integristák; és amennyit a szerencsétlen Galilei-ügy körül folyt évszázados csűrés-esavarás és rabulisztika ártott, ugyanannyit használt az a hibát is beismerő őszinteség, amellyel végre a zsinaton ez a kérdés is szóba került. Éppen most: még mielőtt nem késő; még mielőtt ilyen másodrendű dolgok, és álprezítízsek makacs és meddő védelmében a lényeges pontokon döntő hátrányba nem hozzuk magunkat.”

Az olvasók szemével...

A tisztázás szándékával fordult az Új Ember olvasóihoz Saád Béla, mondanák el véleményüket a „Thurzó-ügy–Kaszap-ügy” – mert közben „ügy” lett – megítéléséről. Előzőleg Bittei Lajos írt a darabról, Saád a regényről és melleleg a szentség hírében elhunyt ifjú jezsuita papjelölt székesfehérvári sírjához zarándoklókról, akikben kétség sem merült föl életszentségéről. Saád is nagyon ártalmasnak minősítette Erdődy páter könyvét, amelyben „nagyítóval kellett keresni a búzaszemeket”. Az „ügy” megmozgatta a katolikus hetilap olvasóit, 42-en fejtették ki véleményüket, amelyeket csokorba kötve, tematikusan közöltek. Szociológiai szempontból is nagyon tanulságos a 60-as évek közepének katolikus megosztottsága, melyről egyéb felmérés híján ebből az összefoglalásból nyerhetünk elég hiteles képet.

A véleményeket az Új Ember három csoportba sorolta. A levélírók többsége a regény nyomán formálta meg bírálatát vagy egyetértését, ami érthető, hiszen színházba kevesebben jutottak el, jöllehet az adaptációnak nagy sajtóvisszhangja volt. Még az erősen bírálók is megőrizték higgadtságukat, érvek csatáztak ellenérvekkel, s ez akkor is igaz, ha tekintetbe vesszük a bírálók indulatát, amelynek egyik mozgatórugója nem is a mű, hanem megírásának és megjelenésének történelmi begyökérezése lett, vallásos világnézetűek tudata mélyen élénken élt a vallásosak gyakran hátrányos helyzetbe

kényszerítése. Közülük egy egyetemi tanár, nyugalmazott bíró fogalmazta meg a legárnyaltabban a hozzá hasonlóan gondolkodók véleményét, amikor elsősorban azért bírálta *A szentet*, mert szereplői felismerhetők, azaz tulajdonképpen kulcsregény, vallásellenes felhangokkal. Több plébános is bírálta Thurzó beállítását, szerintük az eljárás leírása hiteltelen, nem történhetett így a valóságban. Voltak, akik szerint az író prekoncepciója szerint változtatta meg Kaszap István életrajzát.

Bár az említett „csodák” nagy része inkább egy naiv világkép következménye, a hozzászólók közül jó néhányan azzal érveltek, hogy Kaszap István meghallgatta imáikat, teljesítette kérésüket. Egyikük arról számolt be, hogy Kaszap István

közbenjárására emberségesen bántak velük a gettóban. Akadtak, akik védelmükbe vették Erdődy atya könyvét, mert „nagy lelki haszonnal” olvasták. Akadtak, akik Isten szándéka szerint valónak gondolták a regényt, mert ráirányította a figyelmet Kaszap Istvánra, a „valódi szentre”.

Az egyetértők többsége azzal érvelt, hogy Thurzó nem oknyomozást végzett, hanem tiszteletben tartva a műfaj szabályait, regényt írt, melyben a legfontosabb szereplők jellemükből fakadóan cselekszenek. Többek nézetét foglalta össze Szemes Zsuzsa: „*Thurzó, azzal, hogy bírálja az elmúlt kor szellemét, nem rombol. A mai embert rá kell ébreszteni a megváltozott körülményekre.*”

FOLYTATJUK...

GÁL SÁNDOR

Az alapozó

Soós Károly esperes úrra emlékezve

Néhány elkövetkező napon, ahogy sikerül elrendezni magamban a dokumentumokat, s az emlékeimet is, arról az egy szálsz emerről igyekszem írni majd, aki 1937. decemberében megkeresztelt. Soós Károly esperes úrról, aki a búcsi gyülekezet, a korabeli csehszlovákiai református egyház és a kisebbségben rekedt felvidéki magyarság egyik kimagasló egyházi és szellemi vezetője volt.

Nem tudom, nem is próbáltam kideríteni, hogy honnan s miként került Búcsra, ugyanabba a parókiába, amelyben előtte Katona Mihály megvetette a magyar földrajztudomány alapjait, s mintha tudós elődjétől vette volna a példát, a trianoni tragédiát követően, kisebbségi létben, ugyanúgy, mint Katona Mihály, a nemzet és az anyanyelv teljességét szolgálta. Katona Mihály első jelentős munkája *A föld mathematica leírása*

a világ alkotmányával együtt, a másik pedig a *Közönséges természeti földleírás*, amely 24 évvel előzte meg Humboldt *Kozmosát*...

A búcsi temetőben a két kiváló egyházi férfi síremléke alig pár lépésnyi távolságra van egymástól...

Soós Károly 1928. december havában indította útjára a *Református Sion* című havilapot. Ahogy ő nevezte: gyakorlati folyóiratot.

Nekem több példányom van a lapból. Történetesen az I. évfolyam 2. száma is megvan, amely 1929. januárjában jelent meg: Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos Soós Károly. Szerkesztőség és kiadóhivatal Búcs, Nyitra megye. Nyomatott Gondos Vilmos könyvnyomdájában Párkány(y). Már ebben az első évfolyam második lapszámában is a kisebbségi helyzetbe jutott magyarság két legfontosabb gondját veszi számba:

I. évfolyam.	Búcs, 1929. január.	2. szám.
 <p>REFORMÁTUS SION GYAKORLATI FOLYÓIRAT</p>		
<p>ELŐFIZETÉSI ÁR: Egész évre 50 korona Megjelenik havonként.</p>	<p>Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos SOÓS KÁROLY.</p>	<p>Szerkesztőség és kiadóhivatal Búcs ž. Nitra. Hirdetéseket GONDOS VILMOS könyvnyomdája, papirkereskedése fogad el, Párkány.</p>

A *slovenskói ref. egyház életfeltételei*, valamint A *Ref. Egyház és iskola* című bevezető írásiban.

„Megnehezült az idők járása felettünk. – írja – *Egyházunk sorsa hasonló az őskeresztény egyház sorsához. Még talán nehezebb. (...) Elszomorító az is – folytatja – hogy kevés a ref. vallású tanítónk és így más vallású erőket kénytelenek a presbiteriumok egyes helyeken alkalmazni.*”

A közel száz évvel ezelőtt leírt gondok, Soós Károly aggodalmai ma is érvényesek, ha a szlovákiai magyar oktatás helyzetét vizsgáljuk. „Égető kérdés tehát – folytatja 1929 januárjában –, *hogy református tanítókról gondoskodjunk, s e célból egy református tanítóképző felállítására minden erővel törekedjünk.*”

A havilapban felvetett kérdésekre, illetve e kérdések megoldására a korabeli Csehszlovákiában – az ok egyszerű, felsorolni se érdemes – egy magyar tanítóképző létrehozására alig is volt lehetőség.

Ennek ellenére a szándék tovább élt és a *Református Sion* 1934. 6–7. dupla számában a lap szerkesztője *Református tanítóképző Komáromban* címen azt az örömhírt közli, hogy „*erőfeszítéseink nem voltak hiábavalóak.*”

„*Évekkel ezelőtt terjesztette lapunk – írja Soós Károly – a Komáromi Egyházmegye közgyűlése elé azt a javaslatot, hogy vegye pártfogásba egy magyar református tanítóképző felállításának az ügyét. És a legnagyobb egyházmegye alkotó tagjai egyhangú lelkesedéssel kimondták akkor, hogy a nélkülözhetetlen intézet céljára meghozza mindazt az áldozatot, amit anyagi erejük hozni bír.*”

„*Az Egyházmegye bizottsága előbb – folytatja tovább Soós Károly – a magas Konvent is elfogadta ezt a létkérdést jelentő intézmény felállítását. A Konvent az egyházak presbiteriumához fordult azzal a kérdéssel, hogy kívánják-e a tanítóképző felállítását? A válasz 78 százalékban igenlő volt. (...) Reménységem, hogy mikor e sorok napvilágot látnak, az Egyetemes Konvent már meghozta a nagy határozatot, mely a tanítóképző felállítását a komáromi székhellyel kimondja és elrendeli, hogy már ez év szeptember 1-én megkezdje áldásos működését.*”

Ha ez így lesz, ha a nagy gondolat testet ölt, akkor ez a kor és nemzedék egyik legnagyobb kötelességét teljesítette egyháza és az utódai iránt, áldásos intézményt alkotott. Legyen érte dicsőség a felettünk őrködő, jóságos Istennek!”

Kaiser László

Születésnap

Most vagy föl, vagy elhagyod magad, most pincemély, vagy szolid koccanat, most remélsz, vagy leszel búskomor, most pengeagy, vagy fejed szétbomol, most egyben, vagy lehet szerteséjjel, éjjelben a nappal, nappalban az éjjel, lehet minden és lehet a nagy semmi, ellökni szókat, vagy kezét kézbe venni.

Lehet Istennel és Isten nélkül lenni.

Ugyanez a lapszám közli a *Rendtartás a szlovenszkói és podkarpatszkáruszi egyetemes református egyház népiskolái számára* című dokumentumot is.

Úgy tűnik, az eltervezett kereteket tovább kell tágítanom, esetleg egy kisebb monográfia is kikerekedhet belőle, mert Soós esperes úr teljes munkássága és elkötelezettsége a reformáció 500. évében is példaértékűnek tekinthető, és számomra elsősorban az oktatásügy, a csehszlovákiai magyarság anyanyelvének és kultúrájának megőrzése szempontjából, amely átível a második világháború utáni évekre is.

Láttam, ott voltam, megéltem, tehát meg is kell örökítenem, mert aligha van más, aki ma ezt kívülem összefoglalhatná. (Amikor a harangokat leengedték kötélén a toronyból, s elvitték fegyvereket készíteni... Gyerekként „feljártam a toronyba” vasárnaponként – harangozni...)

...És csak a legkisebb harangot hagyták meg. A „nagyharangot” és a középsőt, ahogy az előbb már említettem, fegyverek gyártására használták fel. Aztán a háborúban megrongált templom felújítása is az ő gondja lett, s 1945 szeptemberében az iskola rendbetétele is, amit a hathetes állóháború idején a szovjet csapatok lóistállónak használtak... Ez külön fejezetet kíván, a kassai kormányprogrammal együtt...

„...a trianoni tragédiát követően,
kisebbségi létben a nemzet és
az anyanyelv teljességét szolgálta.

(A templomkertben eltemetett szovjet katonák exhumálása, elszállítása, és ezekhez a dokumentumok... Az eddigi elképzelések kitágítása, a történelmi igazság rögzítése és közzététele. A szándék nem elég ahhoz, hogy az elgondoltakat megfogalmazzam. Jó volna megérteni és megértetni mindazt, ami még megérthető abból a valóságból, ami előttem van. Az én egyéni létezőm mit képes még befogni belőle és megfogalmazni...)

A lapkiadás és az iskolaalapítás mellett Soós Károlynak több könyve is megjelent. Elsőként említeném a Kovács Alajossal „iskolai használatra” közösen írt *Református vallástani könyvet*, amelyben elkészítették a kisebbségbe jutott református egyház Egyházalkotmányát. A csehszlovákiai magyar református egyház a továbbiakban ennek az alkotmánynak az alapelvei szerit szerveződött és működött...

Katona Mihály és Soós Károly szellemisége közel két évszázada – máig éron – meghatározott erővel van jelen szülőfalum egész közösségében, s kitörölhetetlenül...

Közletről nehezen megítélhető ennek az egy embernek a közösségért végzett – vállalt – munkája. A megítéléshez kell egy tágabb tér-idő távolság. Mondjuk, nyolcvan esztendő az én esetemben, hogy az összehasonlítás vagy az objektív megítélés lehetősége letisztuljon, s az értékek kiteljesedhessenek... És nem biztos – sőt, teljesen bizonytalan, hogy erre alkalmas egy életidő. Azt hiszem, a halál utáni távolságok tisztító hullámverése szükséges hozzá, hogy megmutatkozzék az értékek egésze vagy összessége, ami megszakíthatatlanul használható.

Hogy megértsük a cselekedetek nagyságát, jelentőségét és végül történelmi igazságát. Hogy megértsük Soós Károly igazát.

NÉMETH ISTVÁN PÉTER

A tüzeskemence falára

Takisz Tranulisz: *Életem a téglavetőben* című regényének megközelítése

Papp Árpád a következőképpen mutatta be görög íróbarátját a Világirodalmi lexikonban: Tranulisz „...a fővárosszéli nyomor-nyegyedekben töltötte gyermekkorát. Még tízéves sem volt, amikor váratlanul elhunyt édesapja helyébe kényszerült állni a vályogvetők, téglá-égetők világában, melynek »iskoláit, egyetemeit« kijárva a világháború utáni görög gazdasági élet megbecsült alakja lett, mint az egyik legjelentősebb téglá- és kerámiagyár tulajdonosa. A görög irodalmi és képzőművészeti tudományos élet megsegítésére hozta létre a Tranulisz Alapítványt, mely nagyban hozzájárult az elmúlt tíz évben a görög kulturális élet gazdagabbá, színesebbé tételéhez. Első könyvét, melyet *Keratothori (Nyomorfalva)* címen jelentetett meg, elismeréssel fogadta a kritika, egyesek a »görög Gorkij«-ként emlegették a szerzőt, méltatva a műből sugárzó erkölcsiséget, a lírával átítatott életrajzi emlékezés nyelvi eredetiségét, a népi észjárás és lelkület hiteles ábrázolását a túlságosan is kiszámított, a modern próza vívmányait már-már rutinból használó görög prózairodalomban. Orosz, spanyol nyelven is megjelent, magyar nyelvű kiadása előkészületben. Egyéb művei: *Ja mia roga sztafili* (»Egy fürt szőlőért«, életrajzi emlékezés, 1980); *Ap' to Kamini szti filaki* (»A tégláégetőből a börtönbe«, ua., 1981).”

Papp Árpád ez új Tranulisz-kötet fordítója így vallott 1998-ban vállalkozásáról: „Most arról szólhatok, hogy *Keratothori (Nyomorfalva)* című, önletrajzi elemekkel átszőtt regényét fordítom, azzal a szándékkal, hogy könyvsorozatunkban megjelentetjük. (Balaton Akadémia Könyvek, Balatonboglár) Az újkörög prózában nagy hagyománya van az önletrajzi jellegű vallomásoknak. Az 1821/29-es görög szabadságharc és az azt követő két évtized eseménytörténetét forrásértékűen örökölte meg Makrijannisz, a népi származású tábornok és államférfi *Visszaemlékezések* című munkája, mely több mint fél évszázadon át kéziratban maradt. Makrijannisz öreg fejjel tanulta meg a betűvetést, mert – ahogy ő maga mondja – olyannyira hamisan mutatják be a szabadságharc és az azt követő évek történetét, hogy azt ő, mint a katonai és politikai események részese – nem hagyhatja szó nélkül. A görögség életében máig gyógyulatlan sebet ejtő kisázsiai katasztrófa, mely a mi Trianonunkkal rokon megrázkódtatás, egyik leghitelesebb krónikája is személyes sorsként elbeszél irodalmi alkotás. (Ez olvasható magyarul is Szöllősy Klára fordításában: *Véres föld.*) Tranulisz regénysorozata első kötetében ugyan a béke éveiről beszél, gyerekkoráról, melyet békétlenné tesz a szegénység, a munkanélküliség, a kiszolgáltatottság, arról a mezítlábas Athén környéki kisfiúról, aki az iskolapad helyett a vályogvetők között szerzi meg első ismereteit a világról. Már felnőtt fejjel veti papírra mindazt a sok keserűséget, csalódást, lelki szépséget, amit átélt és megtapasztalt, melyről úgy érzi, meg kell osztania másokkal is. *Kis gyerekhőse Menelaosz Ludemisz Egy kisfiú számlálja a csillagokat* című szintén önletrajzi fogantatású regénye címszereplőjének sorstársa.”

A könyv görög anyagán hosszú éveken át dolgozott a műfordító Papp Árpád. Sohse felejttem el, mikor már kezdtem lemondani e kéziratáról, hitehagyott szerkesztőcske, én, a talpai Erzsébet parkban, e vasútállomás melletti őszi ligetben Papp Árpád előhúzta az agyonjavított kéziratot, mondván, hurcolom ám, ahogy a kutya húzza-vonja magával a kölykét. A műfordító és az ember konok hűsége, gondos munkája, szépérzete most sem engedte, hogy félkész vagy csiszolatlan remek kerüljön ki kezéből.

TAKISZ TRANULISZ

ÉLETEM

A TÉGLAVETŐBEN

TYPOGRAFIKA • BÉKÉSCSABA
2003

Papp Árpád – azóta kis példányszámban megjelent – utolsó görög regényfordításának visszhangjáról nincs tudomásom. (Holott két kiadást is megért. A *Balaton Akadémia Könyvek* sorozatának 59. kötete volt, majd 2003-ban a békéscsabai Typografika nyomdai vállalkozás szintén megjelentette.) Fogadtatása szűk körben lehetett csak, ám egymás közt sem volt időnk még arról szót váltani, hogy Takisz Tranulisz *Életem a téglavetőben* című művét Papp Árpád magyar tolmácsolásában akár Móricz Zsigmond *Árvácskája* mellé is tehetnénk. Ugyanazon magasságba és egymás szomszédságába rakhatnánk konkrét és szellemi polcainkra egyaránt. Nem csupán görög Gorkij, de Takisz Tranulisz egy olyan nagy realista is, mint a mi Móriczunk. Ám amíg Zsiga bácsi nem önnön, hanem Csibe-Árvácska sorsát rajzolta meg zsoldáros jajokkal, addig Tranulisz egy olyan rettenetes gyermekkort ábrázolt, amely bizony nem másé, kizárólag az övé. A görög regény főhősének Takisz keresztnéve csupán az alfára tett magyar ékezzel különböztethető meg a regényíró Takiszétől.

Móricz és a 20. századi görög prózaírók egyformán adománnyal rendelkezett, a költészet hatalmával. Szinte közösen tárgyias magyar-görög líra zeng arról, hogy az egymástól több ezer kilométerre fekvő szegény lakásokban egyformák a vályogpadlózatok: „Csöre pedig ilyenkor egyedül nekilátott, hogy kitakarítsa az egész házat. Hű, csak úgy igyekezett a kis keze, sepert, minden zugot kikotort, és felmázolta a földes talajt a szobában. Így húzgálta a kis tenyerét, oly egyenletesen a sárgaföldes sarat, hogy annak nem volt szabad csíkosnak lenni...” – írja Móricz.

„...az egész telepen még a szobák is sárgaföldesek voltak.” – írja Tranulisz. Aligha véletlen, hogy a fordító Papp Árpád ugyanazt a jelzőt használja, mint amit Móricznál olvashatott. Vagy egyszerűen anyanyelve pontos kifejezésképpen örökölt, őrzött és lám, alkalmazott. A „sárgaföld” magyar etimológiájáról annyit még, hogy a német „löss”-ből, azaz a „laza föld”-ből származó szó szinonimája. (Az első fejezet végén finom homokból álló kupacba temetik tréfából az elaludt Tákiszt, akit anyja ás majd ki a csillagok alatt. Az élve eltemetetéssel jellemzi így a tégláégetőbéli létet Tranulisz.) Akár a lösz, a sárgaföld, valóban olyan laza és finom szemcséjű talaj jellemzi a temetőket, főképpen azokat, ahol már több generáció halottai nyugosznak egymás hamvain. Ezt, a végzetest, a temetői gondolatot asszociálja az állandósult szókapcsolatunk: Meggyógyul, ha a sárgaföld megszívja. A „sárgaföld” legelső jelentése: „iszap”. Ugyanaz Móricznál és a műfordító Papp Árpádnál e kifejezés értelme.

Móricz és Tranulisz bizonyították életművükkel, de itt emlegetett egy-egy vékonyka regényükkel is, hogy az animális létbe került ember, ha önerejéből felül képes emelkedni helyzetén – aminél nem egyszer az állatoknak is különb szokott jutni – angyali dalossá válhat. Válik. Vált: „Apánk halálával a házunkban a nevetésnek, a dalnak évekre vége szakadt. Engem, aki még néha álomban is daloltam, búskomorrá tett, hogy nem dalolhatok. Néha nem bírtam tovább – dudorásztam valamit a sorsunkról, mint-egy szavak nélkül sirató éneket, örömtelen mindennapi életünkről.”

Az örömtelen életnél nehéz elképzelni csonkább létezést. A magyar költők is ismerik ezt, Simonyi Imre vidéki pályája végén úgy sóhajtott föl keserűen, hogy csak az öröm volt kevés. Tranulisz és Móricz hősei számára az örömtelenség annak is következménye, hogy fizikai kínzásoknak, permanens vezgálásoknak voltak kitéve, amiktől szerencsésebb esetben, humánusabb gazdák udvarában – már az ókori rabszolgák –

mentesülhettek akár. A regénybeli Tákisz (no meg az író Takisz) nem úszta meg az életre való felkészülés azon grádicseit, amik fokról-fokra a testi-lelki szenvedéseken és meggyötörtségen át vezettek. S nem érzünk sem haladást, sem emelkedést ezen az életúton, mintha csak a zsoldáros mély gödrébe esett volna a főhős, vagy pedig az izzó kemence is a zsoldároknak szereplő nagy, mindent megemésztő tűz helye volna, és minden teremtmény csak abba igyekezne: „...rokonokká tett bennünket a nyomorúság, most még közelebb hozott bennünket egymáshoz az elkerülhetetlen halál.”

Nem csupán jelképes siralomvölgy a földi lét a görög regényben. A sírásnak állomás-fokozatai vannak, s nincsen két egyforma könny az arcokon. A sírás amúgy főmotívumként bukkan föl s föl, és tart egészen a regény végéig mint szövegszervező elem. A sírást megindíthatja egy stigmatizálás, amit a gyermek elszenved, ám a tartós könnyfolyam mindenképpen vád Tranulisz részéről a fakasztói ellen. Mind Móricz Csöréjét, mind a görög Tákiszt a felnőttek különös kegyetlenséggel büntetik. Csörének paraszat tesznek a lopott dinnye miatt tenyerébe, Tákisznak pedig ujját sebesíti meg Kocikasz mester a frissen formázott téglá mellett az úgynevezett riglifával: „...egy ízben az egyik ujjam hegyét a körömmel együtt, egyszerűen leborotválta. Édesanyám gyertyafaggyúval gyógyíttatta.”

...előhúzta az agyonjavított kéziratot,
mondván, hurcolom ám, ahogy a kutya
húzza-vonja magával a kölykét.

Csöre és Tákisz számára – s ez már kultúrbotrány – csak előjel, hogy gyermekkezükből jézusi rongyubút csinálnak a felnőttek. Ezzel egész életükre készítettek bekövetkezendő csapást, hiszen a görög sorstragédiák másról sem szólnak, mint az isteni rend ellen vétők bűnhődéséről. Csörét meg akarják mérgezni, Tákiszt jobb vállánál ugyanaz a munkás taglózza és teszi nyomorékká, aki már ujjá hegyét egyszer lefaragta. Újra Tákisz körme a cél, s ez csak harmadszori próbálkozásra sikerül eltalálni, hogy Tákisz ugrál kínjában. Ennyi embertelenség, szadizmus, Mészöly Miklós terminusával élve: állathecc olyan gyermek-személyiségekre irányul, akikben ősbizalom élt. És csupa érték: emlékezet, dal, vígság utáni szomj. Édes Anna szintén ilyen volt Kosztolányi történetében. Csöre hasonlóképpen lelki szegény. Mindegyiket állati pozíciókban láttatják a regényírók. Tákiszt áldozati állatként, Csörét kötélén vezettként, Édes Annát Patikárius Jancsi által meggyalázott testhelyzetben.

A regény, Tranuliszé és Móriczé egyaránt egyfajta csillapíthatatlan sírás és fájdalom regénye. Móricz Zsigmond úgy komponálta, mintha múlhatatlan fogfájást szeretne érzékelteni. Tranulisz regényében nem csak Tákisz sír, hanem körötte mindenki. A regény története sírások története.

Móricz és Tranulisz komoly szociografikus gyűjteménye, amelynek éles képeit a gyerekszemek fotografálták, művészi rendbe állnak a líraivá strukturált prózában. A fájdalomérzet mértéke és a sírás hevesége a művek lezárásáig fokozódik. Sírhathnák, megeredt könnyek, sírás, s a harmadik fejezetben már az áll, hogy „Keservesen zokogni kezdtem.”

Az elárvult Tákiszt a mesterek és az inasok között a tégláégetőben már a regény első oldalán fojtogatja a sírás. A sírást

egyetlen emberi tevékenység tudja ellenpontozni, természetesen nem a testet és lelket őrő munka, hanem a dal. Talán egyedül Tákisz dalra készítetéséért bocsátunk meg kínzóinak. Sokkalta kevesebb alkalommal fakad dalra a főszereplő, mint ahányszor sírnia kell, a felnőttek – köztük anyák és meglelt férfiak is – sokkalta többet sírnak, mint amennyit énekelnek. Mégis a legnagyobb erők: a dal és az emlékezet. E kettő emeli majd ki íróvá téve hősünket a valódi tüzes pokolból. A második fejezet végén kezd artikulálódni kis remény, vagy annak anticipációja: „Apánk halálával a házunkban a nevetésnek, a dalnak évekre vége szakadt. Engem, aki még néha álomban is daloltam, búskomorrá tett, hogy nem dalolhatok. Néha nem bírtam tovább – dudorásztam valamit a sorsunkról, mintegy szavak nélkül sirató éneket, örömtelen mindennapi életünkről.”

Ebben a tényleges mitológiai szegénységben, züllött proletárvilágban, lumpen és sivár közegben szinte törvényszerűen meg kell jelennie a létvigaszoknak, az igazi értéknek. S Jézus boldog-mondásainak igazság-paradoxonjaiba torkollik az események sodra. Boldogok lehetnek a sírók, a könnyekből örömkönnyekek is lehetnek. Ennek a misztériumnak a költője is a regényíró Tranulisz. Nem menti föl, de megérteti valahol az olvasóval az embertelen szereplőket, mintha a születő jónak szüksége volna rájuk, a már-már megtestesült bűnös rosszra. Kétségtelenül hatottak Tranuliszra Kazantzakisz teológiai tanai. A Kazantzakisz *Aszkézisét* (s magát a Jézus utolsó megkísértését) fordító Papp Árpád számára ismerősek voltak Nikolasz szavai: „A kezét, melyet nem bírsz megharapni, csókoljad meg! Mert nem csak Krisztus erős, hanem az ördög is. Egyikük cselekszi a jót, a másik a rosszat. Nem tehetjük meg, hogy csupán a jóval számoljunk. A rosszat nem akarjuk, gyűlöljük, de kényszerít bennünket, hogy számoljunk az erejével!”

Nota bene: Móricz Csöréjének is volt metaélménye, gyermeki, de mégiscsak találkozása Jézusbáccival.

Tranulisz tudatlanságban élő és tartott szegényei közé hiába is jönne új hitekre térítő próféta, újkeresztény vagy modern agitátor, sorsuk változatlan, vagy még siralmasabbra fordul az. A természeti csapások közül az árvíz sújtja a telepet. Tákiszéknak azt kell megérniük, hogy éppen azok vesztik el otthonaikat, akik a házépítésekhez adták a téglákon kívül vérüket, erejüket. Kilátástalan jövőjüket egy csecsemő bepölyált holtteste szimbolizálta. A házuk nélkül maradt testvérek közül a nővérek könnyeznek, Tákisz édesanyja sírdogálva könyörög, s az elbeszélő fiú pedig így szól: „Kétségbeesetten kezdtem zokogni, s nem bírtam abbahagyni.”

Új életüket egy 100 drachmás kölcsönrel tudják elkezdni, amiért az anya fia jelenlétében esedezett. Aki viszont nem tudta elviselni a megaláztatást, Nikosz Kardenisz meghalt. Veszteség és példa Tákisznak, aki megalázott túlélőként még betöltheti Nikosz helyét, azét, aki a legszebben énekelt. Róla azt tartották, hogy a hallgatójának egyik pillanatban nevetnékje, a másik pillanatban sírhatnékje támadt. Ennek a titka érdekelte mindig is a fiút. Ennek a fajta boldogságnak az elrejtett létezése. A télben is, amikor leáll a munka. Az utolsó napon, mi más is történhetne vele, mint hogy kibugygyagnak a könnyei: „Végül aztán sírva fakadtam, mintha örökre elveszíteném őket, miközben sorra eltűntek a szemem előtt. Úgy éreztem, újabb árvaság szakadt rám. A második.”

A munka nélkül és unalomban töltött évszakban a szegények egymásrautaltsága – ha lehet, még inkább megmutatózott. Kisegítették egymást főzőüsttel, más konyhaedényekkel,

kávédarálóval, szóval ezzel-azzal. Főképpen, ha valaki vendéget várt. Tákiszékhoz, mintha csak az Epiphánia ünnepe lenne, meg is érkezik egy nagybácsi (Zervudakis). A látszólagos tétlenség közepette valami olyasvalami megy végbe a fiúban, amire csak a legnagyobb erőfeszítések és megpróbáltatások készíthették föl. A legfontosabb esik meg vele: részesedik a gnózisból: „Egészen addig csupán ennivalóra vágytam, hiszen mindig éheztem, attól fogva azonban éhség ébredt bennem az idegen kéz simogatása iránt is.”

Ez a főbb tudás elkíséri idős koráig már. A berekesztés előtti fejezetét ezekkel a szavakkal zárja: „Néha könny szökött a szemembe – együtt nőttem fel velük, közöttük jobb lettem, megfeledeztem a szegénységről, az emberi rosszaságról. és szüntelenül daloltam. Elmondhatom, dalolva cseperedtem fel. Daloltam lefekvéskor, daloltam, amikor felébredtem, daloltam jártomban-keltemben. Megöregedtem, és lám, még most is dalolok, meghatva a csodától, mely körülötünk létezik”.

Ákár ez is lehetett volna, e himnikusan áradó bekezdés a befejezés. Hasonlít Kosztolányi Dezső *Hajnali részegségének* hálaének mondásra hangolódott atmoszférájára, hiszen kiszólt a regényből Tranulisz itt, hogy már idős, amikor ezeket a sorokat írja régvolt gyerekkoráról. Nem csupán a gyermek és a felnőtt együttes világának, nem csak égi és földi, szent és profán dolgok titokzatos érintkezésének apoteózisa csendül ki a mű végén. A záródarab a többi fejezethez viszonyítva kurta, de korántsem csak egy önéletrajzi mű utóirata, berekesztő toldaléka. Szabatos történetmondás, egyetlen jelenet rajza, de még egyszer fölcsendül minden eddig felmutatott humánus, művészi hitvallással egyenértékű mozdulatsor és kicsordult könny. Záróórúst hallani a rövidke enumerációból is. (A regényben a seregszemle mellett ott leljük az epitheton ornansokat – persze csak csúfnevek azok, de eposzi mintákat követett Tranulisz, ez kétségtelen.) Az első tavaszi munkanapra készülődnek a szereplők. Még hír sincs, csak újra együttlét. Tákiszt szeretettel fogadták, „kis szógánknak” nevezték, s ez elég volt ahhoz, hogy elsírja magát. Nem sértették, nem okoztak neki fizikai fájdalmat, és mégis kijöttek a könnyei. Örömkönnyekek. S ez valami oly nóvum volt a szegény munkások között, hogy a görög számmisztika szerint is hangsúlyozottan háromszor szólították meg ezért hősünket. Dranisz, Szkamangasz és Drakulisz pedig föl is dobta a levegőbe – elismerése vagy meghatottságának palástolására. Hogy újra a földre szegezzék tekintetüket, ahhoz a névsorolvasásból kimaradó Mathiász halálhíre kellett.

Tranulisz regényében majdnem elmosza az özönvíz a telepet, de mégsem tűnteti el a föld színéről az emberi tragédiákkal csurig teli téglagyárat, mint Móricznál a tűz teljesen a karácsonyi házat, amiből Árvácskát kitiltották.

Így történt? Ragaszkodott emlékeihez a görög író? Vagy sajnálta volna könyvében elpusztítani a tragikus és bűnös helyszínt, mint Babits-Jónás Ninivét? Ha már ilyen hosszú az emberélet egyetlen szakasza is, amely nem volt egész esztendő a keserves sírás és a hálakönnny között? Bizonyára így tetszett a műfordító Papp Árpádnak is. Somogyi tájszavai, láttató erejű népnyelvi fordulatai igaz tolmácsolói egy olyan görög világnak, amelynek szegényei rokonok a magyar kétkeziakkal. Azokért szól, akik ugyanúgy vályogot vetettek, s egyaránt próbáltak megszabadulni a szegénység túszaiként a méltatlan létezésről az Alföldön és a Dunántúlon, vagy az athéni kültelkeken.

LUKÁTS JÁNOS

Prágaságom

2. rész

A város fölött a vár, a neve Hradcsany, magyarul Hradcsin. Tornyak, paloták és templomok együttese. Császárok, királyok, köztársasági elnökök és pártfőtitkárok lakóhelye volt, a palotasor a középkor óta bámulatba ejti a látogatót (és bizonyosan lenyűgözi a mindenkori tárgyalópartnert). Azért mindenk fölé a Szent Vitus-templom magasodik, a „Vitus” több misét is megér. Maga Vitus egyébként római kori gyermekszent (tizenhárom évesen lett mártír), a szászok, csehek, Szicília és Fiume védője, de mennyei segítője a patikusoknak, a serfőzőknek, a táncosoknak, a fiataloknak – és az állatoknak. Különös együttes, de a sör a középkorban afféle patikaszer volt (víz helyett), a táncoló fiataloknak bizonyára mindig elkelt az égi-földi segítség, az állatok pedig már az ember előtt ott voltak a Paradicsomkertben, és őket onnan soha ki nem űzték (nézzenek utána Mózes első könyvében!). A homlokzaton tizennégy szent és IV. Károly király szobra, a katedrális Károly kezdte építtetni, de a szobrok csak a XX. században

kerültek a helyükre. Huszonegy az oldalkápolnák száma, szentek, nemesi nagycsaládok emlékére épültek, de itt található a hányatott sorsú Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem sírja, Nepomuki Szent János csontjai, a művészet, az emlék- és értéktörzés gyűjtőhelyei. A templom százhusz méter hosszú hajója mintha könnyedén lebegne a gótikus pillérek fölött, a csúcsívek alatt, szabad fényképezni is, de inkább magukkal vinni szemben, emlékeztetben.

*A kárvallott jobbára szörnyethalt,
de volt, hogy egy szemétkupacra esett,
és kutyabaja se lett.*

A Szent Vitus-templom mellett, az úgynevezett III. palotaudvaron áll Sárkányölő Szent György bronzszobra, a Kolozsvári testvérek (Márton és György) alkotása. A szobor magas gránit talapzaton áll, nem nagy, lovagja ember méretű, a sárkány is bizonyára sárkány méretű. A ló oldalra hőköl, farka csomóba kötve. Az indulattól feszülő három figurát a kopja fogja egységbe. A tér keleti oldalán áll Szent György temploma (a szobor mintegy előlegezi), 920-ban épült az ősi, román stílusú istenháza, az első cseh vértanúk ereklyéit őrzik itt (Ludmilláét, Vencelét), a templom belseje tágas, a téglaszínű, reneszánsz homlokzat mögött máig megmaradt a boltozatos, román főhajó.

Az élmények és a kilométerek fáradtságát ideje eltávoztatni magukról, Viola egy napfényes padra hull, Lőrinc a Vitus aranytornyát és György sárkányát méregeti. Aztán vándorolnak tovább, a királyi palotából kiböngészik, ami látogatható, és ami megjegyezhető. Az Ulászló-terem a magyar-cseh királyról kapta nevét (aki lengyelnek született), fogadóterem volt, mindkét ország címere ott virít a bejárat fölött, a boltívek mintha szőlőindák lennének, befutják a falakat, a mennyezetet, és szinte kinevetik a fizika törvényeit. Két oldalt színes üveglablakok. Ebben a teremben (meg az alatta levőben) hajtották végre egynéhányszor a cseh rendek elhíresült igazságszolgáltatását: a defenesztrációt, vagyis, hogy a másképp gondolkodó vitapartnert kidobták az ablakon. A kárvallott jobbára szörnyethalt, de volt, hogy egy szemétkupacra esett, és kutyabaja se lett. Egy biztos: az ítélet után az elkövetőknek vér nem tapadt a kezéhez.

A palotaegyüttes hátulso oldalán egy kurta köz nyílik, Arany utcácskának hívják, várchselédek, udvari köznépek lakták, alkalmanként alkímisták. Az eredeti formát őrző (vagy azt sugalló) házak berendezése jobbára szerény, zsúfoltan élhettek az itt lakók, az Arany utcácska mintha ellentétet akarna képezni a palotaegyüttes pazar(ló) gazdagságával és az egybegyűjtött templomi kincsekkel. Viola empátiával nézi és éli át a Zlata ulickát, Lőrincnek inkább az első házban kialakított feygyűjtemény tetszik.

Az Orloj

Indulnak tovább, fölfelé az úton, de már esteledőben a világ. Lőrinc hatkarú, láncos utcai kandelábert észlel, amely aprólékosan feketélik a lemenő napban. Már zárva találják a strahovi kolostoregyüttest is, a Loretát is. Talán bizony nem is bánják, hogy a kötelező látnivalókat mára elzárták előlük. A Loreta hosszú, barokk homlokzata előtt angyalok, puttók vidám csapata, föl a lépcsőn, be a kertbe, mint a játékos óvodások, félig öltözötten (vagy félig vetkőzötten?), némelyek évszázados, barnult kóruhában, némelyek e századi patyolat-fehérben. Lőrinc közbük tuszkolná Violát, Viola röstell oda-szerénykedni.

Kézen fogva indulnak lefelé, a nap bearanyozza Prágát, éppen szemközt látják a Moldva nagy kanyarját, négy-öt hidat is megszámolnak rajta (innen ennyi látszik a tizenhatból), a domboldalon sétautak, pavilonok, távolabb kötélpályán kúszik felfelé egy sárga színű kabin. A hangulatosra sikerült

...a nap bearanyozza Prágát, éppen szemközt látják a Moldva nagy kanyarját, négy-öt hidat is megszámolnak rajta...

koraesti séta persze a Károly híd kisoldalánál végződik, elszántan keresnek egy őket befogadó fogadót. Második kísérletre találnak: a folyóparthoz közel, óriás hársak alatt, vendégmarasztó zeneszóval. Ez itt most a pihenés helye! Viola megvagdalt sültkolbászt szimatol, Lőrinc persze sonkát. Régen volt reggel, rájuk fér...! Üvegcsőben láng lobog fölfelé, Viola a hátát melengeti, aztán észreveszi a hídpárkányról lepillantó szobrokat, kit a fény, kit a sötét tesz láthatóvá. A folyó csobban egyet-egyet, az esti sétahajó áttöfög a híd alatt, aztán megfordul és aludni indul.

Útjuk hazafelé a Vencel téren át vezet, azért mégis itt dobog Prága szíve. Az utca-teret gazdagság szegélyezi, éttermek, bankok, hotelek, a tér tetején a Nemzeti Múzeum kupolás tömbjét most deszkaerdő fedi. Ez a szív – azonban – mintha csak nappal dobogna.

Dehogyan akarnak idegenforgalmi reklámfilmhez helyszínt keresni, de hát, csak a lábukat kell kitenni az Ambassyből, és máris korábbi századokban botladoznak. Egymás mellett jól megfér az elegáns Párizsi utca és a hallgatag zsidónegyed. Zsinagógáit szépen felújították, a vallási funkció mellett az építészeti emlék szerepét is betöltik, és többjük gyűjteményt hordoz. Sok az érdeklődő, keletről, nyugatról, talán nem is csak kuriózum a prágai Régiúj zsinagóga. A márvány építmények alaposan „kikoptak”, ezeket évszázadokon át használták. A belépőktől tisztességes ruházatot várnak el, férfiaktól fejfedőt. A temetőlátogatáshoz is belépőt szednek, Viola és Lőrinc korábbi Prága-járásukkor már megfordultak itt, a kerítésen át belátni a sírkert zsúfolt kövei közé, bizonyosan ott lehet a két ismert csodarabbi sírja is.

A Párizsi sugárút végén ismét ott villog a Tyn-templom aranygombja. Egy bölcs látogatótól megtudják, hogy nemrég azonosították Tycho Brache nyughelyét a Tynben, a dán csillagász orrát ugyanis ellenfele párbajban karddal levágta, az orrpótló ezüstlemezről ismerték fel a csontvázat. Keresik és megtalálják az oltár előterében a szürke gránitlapot, amely alatt (most már talán) végső nyugalmat nyert a hajdani üstökös vadász.

Útjuk persze ma is a Károly hídon vezet keresztül, a szobrok és a zenészek után ma a koldusokat veszik észre, pedig korábban is látták (vagy láthatták) őket. Térden állnak és alsókarjukra támaszkodnak, szemüket a földre szegzik, mozdulatlanok, kezükben sapkát tartanak. Mindegyikük azonos testtartásban, kéregetés nincs, esdeklő pillantás nincs, a mozdulatlanság talán az engedély feltétele. Napi (mondjuk) nyolc órán át fárasztó póz, a Károly hídi koldusok mind fiatal férfiak, a hídon talán négyen lehetnek – elosztva, a hídfőknél még egy-egy. Vetnek nekik, de valahogy rossz (marad) a lelkiismeretük.

A tegnap elkésett helyeket szemelik ki mai úti célnak: túl a Hradzsínon. De hát: ember tervez... a másik ember pedig ámulatba ejti és megállítja. A kisoldali hídfőnél két mutatványos működik: törökülésben ül a járdaszélen az egyik, baljában bambuszrúd, a rúdra támaszkodik a másik, aki ül (vagy ülőhelyzetben van) a levegőben, mindkettő mozdulatlan. Járókelők kaszálnak a kezükkel, nincs kötél a légben ülő fölött, sem üvegrúd alatta, hogy mi tartja, rá nem jöhetnek. Viola ámul, Lőrinc hallgat, aztán: – Menjünk innen, ne legyünk tanúi, amikor kiderül a turpisság!

Mennek, a sárga kocsi felvonó felé, balga a döntés, a felvonó messze van, a sor előtte hosszú, a felső végállomás nincs is közel az ő céljukhoz. Ha egy hetünk volna Prágában... – mondják. Nincs egy hetük, elindulnak gyalog, fölfelé, a sétautak másfelé sétálnak. Mire felérnek, ebédszünet a hegytetőn, részt vállalnak belőle, habzó barna sör, német asztaltársak.

Aztán végre Strahov, hajdan ez is önálló kolostorváros lehetett, templom, rendház, könyvtár. A könyvtár Csehország legnagyobb teremkönyvtára, nyolcszáz éves, teológiai és filozófiai részleggel, az állományt huszíták pusztították, svédok megsarcolták, ma olvassák és megbecsülik. Faragott, diófa állványok, bútorok, földgömbök, éggömbök, a mennyezetfreskó Franz Maulbertsch műve, címe: *Az emberiség története*. Lőrinc és Viola ismeri őt az egész Dunántúlról, de még Kolozsvárról is. A strahovi könyvtár számos hungarikát tartalmaz, kéziratos, könyveket, ide egyszer be kellene ülni...

Viola fellázad, mindig csak hideg köszöntet fényképez Lőrinc, őt sose...! Most Viola gesztenyefa alatt, járdaszegélyen ülve, gázlámpa mellett, és találnak egy vörös téglás, rácsos aprókastélyt, szívesen áll oda a kerítéshez, fejét bal tenyerével tartja, mint már anyyi képen.

Aztán Loreta, az itáliai Mária-templom mását ötven városban építették meg, a prágai a leghíresebb (mondják a prágaiak). Csoda-barokk templom, kerengő, középen a kincstár, „minden csupa jelkép”, kincsek és értékek tömege, okos elrendezésben. A kriptában napjainkban falfreskókat találtak. Harangjáték, ami vetélkedik az Orlojjal, bár nincsenek apostolok, se csontváz, se kalmár. A homlokzat előtt pedig a tegnapi puttók, ma nagyon fáradtak, mint aki a játékba, a szépségbe fáradt bele.

A Loreta sarkánál szerénykedik az Újvilág utca (Novy Svet), benne egymáshoz települt három vendéglő is viseli az arany jelzót, de Lőrinc és Viola most az arany szellemek találkahegyét keresi. Az Újvilág sarokházában lakott Johannes Kepler János, bizonyosan itt készítette horoszkópjait, itt hűtlenkedett Borbála asszony, s talán itt hallotta meg a csillagász „a jövő dalát” is, ahogy Madách Imre *Tragédiájából* tudjuk. És itt fogadta Kepler Szenci Molnár Albertet, a magyar po-

lihisztort. Így tudja az útikönyv. De nem így az emléktábla, amely Kepler vendégeként Tycho Brachét nevezi meg.

Viola egy templomkapuban a földre rogy, a falnak hajtja fejét, van mit kipihennie magából. Egy bicikliző fiatalember a segítségére siet, miközben mindketten megköszönik a prágai polgár aggódását.

Azért csak utána kellene nézni annak a sörpincének ötven év távlatából! – véli Lőrinc, és meg is találja a Tamás utcát, de megrendülten hallja, hogy Tamásnál (azaz: U Tomáse) már régen megszűnt kocsma lenni. – Így múlik el a világ dicsősége! – sóhajtja, és betérnek a tegnapi esti vendéglőbe, pedig még fenn a nap, járnak a bárkák, és a malomkerék lámpája sem világít. De... – Talán így múlik el a világ fáradtsága! – mondja Viola néma tekintete. Arcán három végiggyalogolt nap ásott mély barázdát. Lőrinc tudja, ilyenkor a hallgatás a gyógyszer, legföljebb falatka, legföljebb kortyocska, alattuk a motoros hajó is mintha lábujjhegyen siklana az esteledő Moldván. Aztán egyszerre megszólal a hallgatag: – Arrafelé mi van? – és elmutat messze, egy híddal délebbre. Aztán fizetnek, és indulnak délnek, persze a túlsó parton.

A Nemzeti Színház nagy meghökkenés, a régi épület remekmű, klasszikus formájú, de „zárva tart”, az új épület (az Új Színpad) fekete üveglapok téglatömbje, kívülről nehézkes, de belépésre csalogat. Csigalépcsős kilátótoronynak látszik inkább, kedélyes társalkodó helynek, a teátrális részt ügyesen elrejtették a szemek elől, a korlátokat zöld-fekete márványból faragták.

A színház közelében, ahonnan a Nemzeti sugárút indul, a márvány fal tövében, hatalmas vörös szív ragyog, mellette földre hullott rács, a szív fölött, a falon a nagyra becsült elnök névalírása: Václav Havel. Drámaíró volt, 1990 után a cseh nemzet nagy rendezője lett.

A park alsó végén a Faust-ház, több alkimista is keltette és növelte félelmetes hírét...

A keskeny ulicskák között széles utak terelik céljához a járókelőt, ha van térképe, ha nincs. A tornyok elkalauzolnak, szemközt, a hegytetőn a vár, közelebb a Lőportorony, és Prágában minden út megcélozza a Vencel teret. Útközben különös, forgó szoborba botlanak, mintha szeletekbe szelték volna, a szeletek külön forognának, időnként elővillan belőlük Kafka sok rejtélyt rejtő koponyája.

A Vencel tér középvonalában, cserjék tövében, vasból forrasztott, apró kereszt, amelyet töviskoszorú (vagy szögesdrót?) övez. Jan Palach diák emlékére állították, aki 1969-ben tüzhálállal tiltakozott a megszállás ellen. Hamarosan társa követte, a tizenkilenc és huszonegy éves fiúk emlékműve körül nyíló virágot és égő méceszt találnak.

Negyedik nap, utolsó nap, pakolás, sajnálni kezdik a szállást, ahová csak „hálni jártak”. A bőrönd visszafelé dübörög a kövezeten, még egyszer kulcsra zárják a megőrző dobozban. És száz dolog még, amit mind látni kellene, de amik közül alig néhányat fognak látni. Most... És vajon lesz-e legközelebb?

A Vencel téren váratlan látványosság: ír szetter kutyák baráti találkozója, a kutyák pórázon vezetik gazdáikat, a nyakukban zöld selyemsál („ír” színű), harminc-negyven egyfor-

ma eb, mind kimosdatva. Aztán kiderül: ma Patrik napja van, a Cseh–Ír Baráti Társaság így ünnepel minden évben, vidám ugatással. Ők most az Újváros felé mennek, ez – ha igaz – dél felé van az Óvárostól, szép park szélén, a városháza – szakasztott, mint az óvárosi, csak annyi nép nem ögyleg körülötte, órája pedig néma óra. A park alsó végén a Faust-ház, több alkimista is keltette és növelte félelmetes hírét, de ők csak módos polgárházat látnak. Esetleg a kertben, elrejtve folyhatott az aranycsinálás?

Viola „váratlanul ráismer” egy kiváló pihenőhelyre, közel a Vencel térhez, a Medvebocsok söröző hét termében akár több száz vendéget is képes befogadni, megitatni. Erősen esik az eső, „kényszerből” beülnek egy korsóváltásra. Két medve volt az ősi nevezet, de ezt a riasztó nevet hamarosan Bocsokra változtatták, a Bocsok mindig tömve van.

A nagy kereszteződésben mutatványos: lazára szőtt hálóját szappanos bődönbe mártja, majd kirántva buborékok százai szállnak szerte, a gyerekek sivalkodva kapdosnak a színes gömböcskék után (a felnőttek is, ha úgy érzik, nem veszik őket észre): – tavaszi hétfégi mulatság.

Viola már előző nap felfedezte a szép Mucha plakátot, a cseh festő dekoratív képei az otthoni szalont is díszítik, itt külön kiállításra invitál, most oda igyekeznek. Dekoráció, alkalmazott művészet, reklámgrafika: szavak ezek, amik aligha fejezik ki a képek finom vonalát, a színválasztás harmóniáját, a rejtőzködő erotikát. Mucha Alfons a Monarchia utolsó idejében és a következő húsz évben is Európa (el)ismert alkotója volt, 1918 után az első cseh pénzeket és bélyegeket ő tervezte, Párizs, Berlin színházi plakátjait, de még magyar papírpénzt is. Viola könyvjelzőt forgat, vázát, falitányért, asztali tálat. Mind Mucha műve.

Azért... azért még vissza kell menni a túlpartra, még egy nagy körséta, a színházi hídon át (az eső valamelyest gyengül). A Kampa-szigeten járnak, de ezen kívül még három sziget horgonyoz a Moldvában. Nagy gesztenyefák hálóján át nézik, hogy milyen csodás a túloldal, a tornyok mintha helyet cseréltek volna, vagy a folyóparton sorakoznának fel. A parthoz közel (talán egy keskeny pallón) harminchárom sárga pingvin ácsorog, és mintha beszállni készülné a sétahajóba. Vigyázzba álló múpingvinek, pingvinnek nagyok, embernek kicsik, megvagy kinevetni valók! Aztán még bekukkantanak Franz Kafka szülőházába, itt esőben is sok a látogató, ők inkább majd otthon elolvassák A pert.

A vonat, ama Metropol, majd éjfélkor indul, addig sok még az idő, sok volna a megnéznivaló is, de négy napos prágai nap után egy esős prágai este nehezen telik. Sétálva sehogy, viszatérnek a Bocsokhoz, pénzük roncsain még félméteres sültkolbászt vacsoráznak, aztán leöblítik kellőképpen. Lőrinc a sörfőző berendezések tanulmányozására indul (nagyok, szépek és roppant bonyolultak), Viola ez idő alatt egy barna sörrel teli, karcsúsított formájú korsót fényképez, a háttérben étlappal és mackódíszes söralátéttel.

Tíz órakor elindulnak... Dehogy az állomásra. Viola dédelgetett álma a Smetana-szobor, ahonnan... hej, ahonnan olyan sok minden meglátható és megőrizhető Prágából. A fényben úszó vár, a soklábú híd, a fodrozódó Moldva, a rügyeit bontható fűzfa és a bronzszékén töprengő zeneszerző.

Aztán mégiscsak a pályaudvar, Prága talán észre se fogja venni, hogy már nem koptatják macskaköveit, ők nagyon, és sokáig!

Lakhelye a léleknek

Olvasólámpa KÖNYVEKRŐL, ÍRÓKRŐL

Lezsák Sándor *Társai elmentek Megváltót nézni című összegyűjtött verseiről*

A költő minden egyes versével megbocsát a világegyetemnek. Nem tudna sem önvallomást tenni, sem emberi sorsokat felszínre hozni, ha nem így lenne. Verse lehet akár meghökkentő, akár emelkedett, akár balladisztikus vagy édes örömi, ha nem olvasható ki belőle az az érettség, hogy megbocsát a világnak, ha nem érti meg, hogy nem szentléleti részvétlenül az univerzumot, akkor a vers csak létezik, de nem él. Akkor csak leírták, de nem alkották meg. Hogyan is tudná a költő használni a szavakat, amíg nincs benne erő a kiengesztelődésre és nincs benne valódi nyitottság a világra?

Mindezt azért fogalmaztam meg, mert Lezsák Sándor összegyűjtött verseinek tengernyi szava ezt írja körül. Legfőbb szava a megbocsátás. Ez az a le nem írt szó, amely mindvégig jelen van. Megbocsátja, hogy „Romlik a tél”, s azt, hogy „március pontos híreket mond” (Március); anyjához szólva megbocsátja, hogy „parazsat szentelő / öledből már kiszakadtam” (Anyám, Magyar Ilona); megbocsátja, hogy Rákóczinak ezt kellett mondania: „Festett hazám képe ím / Töredezik. Lukas perselybe / Másznak zengő éveim” (Rákóczi panasza a rodostói kápolnában); megbocsátja, hogy besúgták, megfigyelték, s hogy „Egy göbolyű félelem beleolvas a versbe”, hiszen „Aki ennyire védtelen már, / az kiülhet az idő elé” (Zúzdadáról másik verset írok!); megbocsátja betegségét, melyben „Isten ithagyott mozdulata, / törvénytelen amnesztia” (A tehetetlenség térfogata), és megbocsátja, hogy képviselőként meg kellett tapasztalnia, „mit érzett Tisza István / az egykori pisztoly dörrenésében” (Kormánypárti frakcióban). Életműnek elég ennyi megbocsátani való. Költőnek elég ennyi bánat és alázat.

*A lélek elmegy velük a legtávolabbi
zarándokhelyre, ott megveti lábát,
elolvassa a világ betűit, majd fölébe nő...*

Úgy alakult, hogy Lezsák Sándor kötete velem jött Međjugorjébe, mert a recenzió megírásának határideje egybeesett a zarándokút idejével. Örültem, hogy megadatott így olvasni a kötetet. Ugyanis a költészet is zarándoklás, és minden költő zarándok. S egy út sohasem csak utazás, és egy vers sohasem csak szavak. A világ mindig több mint önmaga. Egy zarándokúton a kimondhatatlan dolgok nyelvén kell beszélünk, tehát tréningben vagyunk ahhoz, hogy minden néma nyelvet, a költőit is megértsük. Az egyhetes zarándoklaton lévő megragadja, felismeri az életen át zarándok, a költő élményét. Azt, hogy „A Jóisten most engem néz, / élő, / egyenes adásban, / felirat nélkül” (Körkapcsolás). Érett lesz arra a megrendülésre, hogy „Vagyok a védő, / vagyok a vádlott. / Nem tudom / visszahozni / azt a pillanatot / amikor engem is látott” (Körkapcsolás után).

Egy verseskötet a lélek lakhelye. Ciceró azt mondta, hogy az istenek természetét kutatva jutunk el a lélek megismeréséhez. Hasonlóan, a művészetek, a versek tanulmányozása és élvezete a legmélyebb ismeretet képes adni az ember rejtelkedő voltáról is. A lélek totális jelenléte az imán kívül csak a művészi élményben mutatkozik meg. A költő mindig tanácstalan: észrevétlen erőt vagy erőteljes sugárzást mutasson? Csörömpölgjön vagy a mindenség csendjét közvetítse? Hiszen „Minden mondat jeltelen sírbolt, / benővi bujkáló gyalogfenyő” (Ballada rémül a falban). Tanácstalan, de nemcsak amiatt, mert nem tudja, hogyan osztozzon meg mindenkivel egyszeri és megismételhetetlen gondolatokon, hanem, mert a maga számára is titkokat mond ki, amikor leír egy-egy sort. Ezért hálás, hogy „Az Eperfa mindent elmondott” (A Madárijesztő hagyatékából).

Van, hogy olvasunk egy regényt vagy egy verset és egy idő után már a szívünk is olvas, nem csak az értelmünk. Ezt hívom reális olvasásnak. A tudás és a nem tudás alázata az egyetlen szellemi magatartás, ahogy az ember olvashat. Lezsák Sándor versei nem valóságkerülők, de nem nélkülözik a különös szférát sem. Leginkább elmélyültek. A lélek elmegy velük a legtávolabbi zarándokhelyre, ott megveti lábát, elolvassa a világ betűit, majd fölébe nő és ezt mondja: „Valanikor organafűjtató fiú voltam, / most fenyőrigó, otthonom végtelen erdő” (A fenyőrigó). Meg ezt: „Jönnek szememből a versek, / mint éjszaka a csillagjelek, / küldenem kell egy képeslapot, / mielőtt még visszamegyek” (Küldenem kell).

Az olvasóközönségtől el nem vitatható igény, hogy tudjon a szerző életéről. Még akkor is, ha közéleti szereplése miatt, mint Lezsák Sándor esetében, élete egy része előttünk zajlik. Mondhatni, ebben az esetben, éppen ezért. Aki a közösség javára tesz valamit, annak értékes, vonzó az élete. Keressük benne azt a titokzatos vonást, ami költővé alakította. Keressük arcában a verseket. Azt az életet, amely azonosítható az írásokkal, amely csupán a művészi célokat szolgálja. Úgy teszünk, mint Dantéval a ravennai emberek, akik a költő sötét haját annak bizonyítékaként látták, hogy megjárta a poklot.

Nos, aki így keresi a hitelességet, az mit kezd azzal, hogy a Kispesten született, a Madách Imre Gimnáziumban érettségizett Lezsák kitűnően beszél a nyírségiek nyelvét? Bár Lezsák Sándor életrajza erősíti versei hitelességét, számomra a legérdekesebb életrajznál is lényegesebb információkat ad, az a jelen kötetben megjelent írás, mely lajstromba veszi a költő íróasztala és környékének tárgyait (A kimondhatóság határáig könnyelmű helyszínrajz...). Mert, ha tudom, milyen könyvek, folyóiratok vannak, voltak asztalán, például Határ Győző, Petőfi próza, Ezra Pound, s ha tudhatok ezeken kívül arról, hogy többek között van ott még kínai holló, doromb,

vadgesztenye a Grand Trianon parkjából, egy Szatmár típusú rádió, régi pénz, s Latinovits-fotó, akkor többet tudok róla, mint egy lexikon szócikkéből.

Egy összegyűjtött kötet különös jelentőséggel bír. Mind a költő, mind a kötet szerkesztője úgy gondol rá, azzal az igény-nel és felelősséggel éreznek iránta, mintha ennek az egynek kellene képviselnie az adott költői nyelvet. Olyan kell, legyen, mintha csak ez a kötet maradna majd a költő után. Az összegyűjtött kötet visszavonhatatlan üzenet a kor nevében. A *Búvópatak* olvasói ismerik a lap mottóját: „*Gutta cavat lapidem*” A gyűjteményes művek, ha jól szerkesztettek, azokat az írásokat tartalmazzák, amelyek keletkezésük óta, szakadatlan hulló cseppenként, vájják ki helyüket az irodalomban. Bíró Zoltán értőn szerkeszt, úgy, hogy a versek összességükben és fokozatosan is hassanak. Egyik cseppből folytatódjék a másik, és együtt hagyjanak nyomot a világ kövein.

Az olvasó számára is fontos jelentőségű egy összegző válogatás. Itt találkozunk először azzal a lehetőséggel, hogy belelásson, melyik is az az egyetlen mondat, melyet a költő folyton ír. Dokumentumértékű számára minden verset datáló évszám, ismétlődő téma, visszatérő jelző, minden megemlített név, esemény, helyszín. Hogy mit ér a vers, az az ő szívében dől el. A költő számára a vers természetes életmegnyilvánulás. Még a „legközéletibb” alkotó is individualista. Lezsák sem tudja, kinek-kinek a számára, mit hordoznak versei, s ki ismeri fel költői szótárát. Ki feledkezik meg önmagáról, hogy aztán visszataláljon önmagába? Csak ha az olvasó megérintődik, válik társadalmivá a költemény, a gondolat. Csak ha úgy van, mint az egyik legszebb metaforikus versben, hogy „*A Kérdés elindult, / Ment, mendegélt, Találkozott a Válasszal*” (Özönvíz).

A recenzióíró is másra figyel, mint egy első kötetnél. Nem azt kell keresnie, milyen újat hoz. Nem kell proféciát mondania rá. Kipróbált, értékálló versekről van szó. S olyan erőterőről, amelyben egymást erősíti az igazságkeresés heve (*Szavak piacán*), a szenvedés szűkössége (*Szilencium*), a költői költő játékosága (*Kedveskedő*), a félelem groteszk valósága (*Szinopszis*) és a számadás mélysége (*Társai elmentek Megváltót nézni*).

Lezsák Sándor sok formanyelvű, de tudja, a verset nem kell díszíteni, külsőleg széppé tenni, mert az nem tetszelegni akar, csak lenni. Formaakarása eltérő, de mondanivalója osztatlan. Egy értékrendű alkotó. Számomra, mindenekelőtt a hazatalálás értékét és tragikumait jelenítik meg versei. A hazatalálás bizonytalan labirintusai és kiérdemeletlen kegyelmei, valamint az otthon elvesztése miatti kétségbeesés jelennek meg mind a prózavers történeteiben (*Julianus harmadik útja; Babák a nézőtéren*), mind a dalok rímeiben (*Száz évre dall 1.*), mind a képvers évszámaiban (*Önarckép*), mind a négyorosok némaságában (*Utószinkron; Túl*), mind a rockoperában (*Attila, Isten Kardja*).

Allegorikus alakjai mind haza akarnak találni. Haza a senkiföldjéről (*Éjszaka a Váróteremben*), haza a Hazába (*Rákóczi panasza a rodostói kápolnában*). Haza Lakitelekre (*Mint a madarak; Rímes névmutató vándorláshoz, maradáshoz*), fenyőrigóként anyja szülőhelyére (*Bodroghalom*), haza feleségéhez, mert „*otthon / megint nélkülem tavaszodik*” (Kormánypárti frakcióban), haza a kórházból, „*A saját felelősségére haza, / A saját felelősségére otthon*” (Zárójelentés). Haza szeretné találatni „*A magányos Öregasszonyok és a magányos Öregemberek áradatát*” (A fészkéből kizuhant Város), mert fájó látni, hogy az „*Öregasszony félni kezd, megjegyzi a virágoltot, a kőpadokat, a fekete-fehér kockás kőasztalt, a buszmegállót,*

és az Öregasszony óvatosan újra elindul, megy, mendegél: az Öregasszony keresi a templomot” (Csenedélet II.).

Azzal kezdtem, hogy a költő megbocsátja a világnak, hogy olyan, amilyen. Mit is tehetne, hiszen „*Másutt nem voltunk, / máshol nem élünk, / azért hisszük, / hogy ez a legjobb, / és köszönés-kor / az Isten nevével áldott*” (A Szénagyűjtő). Egy vers el tudja felejtetni a világ ellenünk elkövetett bűneit, s általa felismerhetjük, a világban legalább annyi a szépség, mint a tény. Tényei ellen lázadozunk, szépségének hiánya elviselhetetlen lenne. Nagylelkű megbocsátásunkra maga a Megváltó tanított minket, s az a pásztor volt az első tanítvány, akinek „*Társai elmentek Megváltót nézni,*” ő pedig, a juhokra vigyázó maradék, meghal, míg azok tán üdvözülnek Betlehemben.

A vallomásirodalom alig van jelen a prózánkban, de verseink ebben felülmúlhatatlanok. Lezsák is úgy tárja elénk hitét, emberi kapcsolatait, megrendültségeit, félelmeit, gyengédséget, szigorát, mint aki egyszerre akar segíteni és irgalmat kérni. Kétségkívül boldogtalan. Különben nem írna. Kétségkívül boldog. Különben nem verseket birtokolna. Különben nem lenne a „*vigyázó maradék.*”

VÖRÖS KLÁRA

Napba öltözött himnuszok

Olvasólámpa
KÖNYVEKRŐL, ÍRÓKRŐL

Cs. Varga István: Szent művészet II. Tanulmányok költészetünk szakrális vonulatából

Egy romok alól éledező irodalmi eszme fontos gyógyulási fázisának tetszik Cs. Varga István *Szent művészet* című tanulmánykönyve. A szakrális művészet kifejezésről az utóbbi időben növekvő gyakorisággal hallunk, olykor a „magasztos” értelmében, nemcsak a megszentelt, spirituális eszmei tartalomra értve. Az isteneknek, illetve Istennek szóló himnusz műfaja a Mária-énekekre is kiterjedt, s az utóbbi évszázadokban a nemzetek ünnepi imádságai is himnikus formát öltöttek és szakralizálódtak – Isten kegyeibe ajánlották a szülőhazát.

A szerző figyelmeztet Sík Sándort idézve: „*A katolikus irodalom mindenekelőtt irodalom*” – e nélkül a dilettantizmus melegágya is lehetne. Cs. Varga az általa vizsgált művek egy részét (az *Ómagyar Mária-siralmat*, Kölcsey *Himnuszát* vagy Radnóti *Nem tudhatomját*) az irodalomtörténet, a közoktatás és az újabban föllevenített hungarológia is napirenden tartja, s a *Boldogasszony anyánk* kezdetű, Kölcseyénél majd’ száz évvel régebbi Mária-himnusz is gyakran hallható (szerzője ismeretlen). A szakrális tartalom ősidőktől fogva létezik. Kereszténységünk és európaiságunk ezer esztendejében alakult nemzet-tudatunk kifejezője a Kölcsey-féle *Himnusz*. Őrzi a régi könyörgések, népi motívumok, a Rákóczi-szabadságharc emlékét s az idegen hódítások fájalmát, bűneink szégyenét, s a keresztény psalmusok esedezését. A nagy művekben mindaz közösen esztétikai rangra emelkedik, amit sajátosan magyar-európai – pogánykori elemeket is őrző – keresztény hagyományunk tartunk.

...nem lehetünk közömbösök ezeréves kultúránk keresztény művészete s annak népművészeti összefüggései iránt.

A negyven-negyvenöt évig tartó ideológiai egyoldalúság, a tilalmak és előírások miatti lemaradások pótlására rendkívül fontosnak tartom Cs. Varga István munkáját. A különböző irodalomtudományi áramlatok (pl. a strukturalizmus, a hermetizmus) sokban gazdagították a módszertani eszköztárat. A szerző nem is zárkózott el tőlük, de a régi magyar irodalomban (a latin nyelvűvel együtt) föltárt hagyománykincs is mélyen hatott gondolkodására. A tanulmányokban, verselemzésekben kiterjed figyelme Gellértől, Janus Pannoniustól, Balassitól, Rimaytól, Szenci Molnártól, Kazinczytól Gyulai Pálra, Horváth Jánostól Babitsig, Sík Sándorig, Bartóktól, Kodálytól és Fülep Lajostól Németh Lászlóig, Rónay György-től Pilinszkyig, Erdélyi Zsuzsannától Kiss Ferencig, Kiss Gy. Csabáig, Rónay Lászlóig azon gondolkodóinkra, akik belátták: nem lehetünk közömbösök ezeréves folytonosságú kultúránk keresztény művészete s annak népművészeti összefüggései iránt. Magyar művekről van szó, a külföldi szerzőknek így kisebb a szerepük, mint a hazaiaknak. Ám a költői műfaj, a himnusz előtörténetét ismertette, a hazai műveknek a keresztény világkultúrába illesztésére is gondot fordít Cs. Varga, és jócskán merít a korai görög, a zsidó és keresztény irodalomból. Az olümposzi isteneket dicsőítő görög himnuszok, zsoldárok hatásáról és azok tudós, esetenként a zenében

A csíksomlyói Boldogasszony

is illetékes hivatkozónak műveire is kitér. Ehnaton fáraó Nap-himnuszától, Platóntól s a görögység himnikusaitól – Homérosztól, Pindarosztól –, az ószövetségi prófétáktól, a jeremiádtól, psalmusoktól, Pál apostoltól Szent Ágostonon, Assisi Ferencen, Vergiliuson s a tőle merítő Charles d’Orléans-on, Villonon át, Luthertől, a barokk, romantikus himnusztól a modernekig (Eliade, Ricœur) széles művelődéstörténeti alapot ad.

Cs. Varga monografikus teljességigénye olykor túllép a himnuszok, zsoltárok, népi imák irodalmán. Mégsem mondanám a szerzőről, hogy a témától megigézetten csapongó stílusban írja esszéit. Az intuíció, a gondolatársítás nemcsak a szépirodalom egyik lényeges eszköze, hanem a filológusé is, különösen, ha a személyes hangú esszé szellemi fölfedező útjai sem idegenek tőle. Kell azért is, mert a hazai Mária-kultusz költészete nem annyira közismert, mint ahogy megérdemelné. Összefonódik a folklorizálódott egyházi irodalommal, s olyan kiváló költőket ihletett meg, mint a katolikus Babits, az evangélikus Weöres Sándor (Salve Regina), a református Ady (A pócsi Mária) és Csanádi Imre (Mária és Erzsébet; e költőtől az *Egy hajdani templomra* című ódát említi a szerző). A tanulmányok világirodalmi előzményekre is kitérnek. Szóba kerülnek vallásos irodalmunk hagyományai, pl. a liturgiával (egyházi szertartásokkal kapcsolatos) szent szövegek – a többi közt a nagy hatású Loretói litánia –, ennek soroló képzuhataga emlékeztet az Ószövetségbe tartozó *Énekek énekére*, és formája olyan kiemelkedő világi művekre hatott a lírában, mint Illyés Gyula *Egy mondat a zsarnokságról* című remeke.

Az ismertető rész után következik a sok szempontú, összetett módszerű verselemzés. A szerző számos érdekességgel

gyarapítja a részben közismert, részben a mindennapjainkban ritkán emlegetett, jóllehet nagy hatású költeményeket. A „napba öltözött Boldogasszonyt” megéneklő népi imádság ilyen. Összehasonlítással a keresztény szellemiséget kifejező költemények ellenműveit is megismerjük, pl. Carducci Sátán-himnuszát, Baudelaire profán himnuszait. Cs. Varga tiszteli az argumentáló módszert: nem mulasztja el, hogy jeles gondolkodóktól idézzon, ha gondolatmenetét ezzel előbbre viheti. Ez nem vezeti őt holmi adathalmaz csapdáiba – ahogy egy kritikusa marasztalta el fűrészfogas modorában a világhálón –, hanem a tanulmányíró kellő filológusi alázatára vall.

Kiemelésre érdemes a „múzsák testvériségének” elve – Tüskés Tibor, Fodor András közvetlen elődje volt ebben a szerzőnek. A vallásos és a nemzeti himnusz(oka)t nemcsak megzenésítve hallgatjuk-énekeljük, hanem stílus- és eszmetörténeti okokból is. Kölcsey *Himnuszát*, e romantikus költészeti remeket a romantikus magyar zene egyik nagyja, Erkel Ferenc zenésítette meg.

Az ismeretlen szerzőjű *Boldogasszony anyánkat* ígező barokk dallammal éneklék a szentmisén. S nem csupán egyházi, hanem nemzetmegtartó szerepe is jelentős. Egyik legszebb katolikus hagyományunk a Mária-kultusz. De az is igaz, hogy a magyar nyelvű templomi éneklés nálunk is a reformáció hatására indult gyors fejlődésnek.

A műértelmezések sora kiterjed költészetünk kiválóságainak olyan verseire is, amelyek nem tartoznak a Kölcsey- vagy a Radnóti-mű szintjén közismertté vált alkotások közé. A Radnóti Sándor által „misztikus” költőként emlegetett Pilinszky János hetvenes évek elején keletkezett verse, a Szent Lator ad alkalmat Cs. Vargának, hogy a szakrális költészetéről alkotott véleményét a hazai modernség legjáván is kipróbálja. Az újszövetségi eredetű, jelképként fölhasznált téma szerteágazó vizsgálódásra adott alkalmat a szerzőnek. A fiatalon rilkei indíttatású, „irtózatossá anygall” birkózó katolikus költő küzdelmét művelődéstörténeti összefüggések széles háttere előtt láttatja Cs. Varga. A merészen kihagyásos vers elhallgatásait is szóra bírja. Pilinszky nagy költő, ezt már a Kádár-korszakban tudni lehetett. Rónay György, Rába György, Fodor András költői rangját sem vonhatjuk kétségbe. Más kérdés, hogy a Radnóti Miklós-, a Szerb Antal- s a József Attila-irodalomból jól ismert Sík Sándorról mit gondol az utókor: tiszteletre méltó irodalmár-e, nagy elmék tudós tanára, lelki istápolója és teológus „csupán” – vagy eredeti költőegyenlőség is? Nem hiszem, hogy kimaradhat a bővebb líratörténeti összefoglalókból, de inkább nemes alakja és szellemi hatása teszi őt maradandóvá, mint versei. Mécs Lászlóval hasonló a helyzet. Harsányi Lajosra már nem tudom, érvényes-e, amit róluk mondtam.

Megfontolandó, amit Cs. Varga a kiváló irodalomtörténészről és tanárról, Barta Jánostól idéz: egy költői életmű értékéhez hozzá tartozik a platóni „mania” azon kérdése is, hogy mennyire univerzális eszmék szítják magasra ihlettségének lángját. Ilyen szempontból emelkedik ki társai közül Pilinszky János költészete, s válik a legnagyobb magyar versek egyikévé a Kölcsey-féle *Himnusz* s Radnótinak az értetlenektől annyit vitatott Nem tudhatomja. S lesz örök alapmű a bukácsoló verselésű Rákóczi-nóta is, melynek immár több száz esztendő hatástörténete van a magyar lírában. Ezt is megvilágítja ez a hiánypótló könyv.

ALFÖLDY JENŐ

Németh István Péter

Fiatalkori ima

*Wer jetzt kein haus hat
baut sich keines mehr...*

Rilke

Jőnek most arany ősz estelek,
Mária, hisz Te voltál velem
Minden sziporkaszép estelen,
Istennek Anyja, hadd legyek veled.

E földön, tudod, házam sincsen,
Nap nap után járnok ne kéne
Haza hitek albérletébe.
Fiadat kérd, hogy megsegítsen.

És halld meg, mi versbe se való.
Mindegyre kevesebb a szavam,
Az is hang nélkül való, ha van,

Az már emberfülbe nem hatol.
Szavam csupáncsak imára jó.
Mária. Te mennyekben lakol.

GYÓRI ANDOR

Az osztály

Az egyik problémás időszak a reggeliztetés volt. Keve, aki a baleset óta sokat forgolódott álmatlanul éjszakánként, reggelre alaposan felvértezte magát munícióval a nővérek és betegársai gyöttrésére. Mindenki tehetetlen volt vele, még az orvosoktól sem tartott. Járókeretere könyökölve korán elfoglalta kedvenc őrhelyét a nővérszoba fala és az ablaksor által közrefogott sarokban, ahonnan mindent látott. Semmi sem kerülhette el a figyelmét.

Zörgött a liftajtó, egy alacsony, barna hajú nővér betolta a reggelis kocsit.

– Nem megyek oda, itt akarom megenni. Tegye csak ide azt a tálcát a keretre – mordult Keve a lányra. – Vödröt nem hozott hozzá?

– Jaj, ne gusztustalankodjon már megint! Elveszi a többiek étvágyát is – rimázkodott a kis barna nővér.

– Elveszik azt maguk nélkülem is. Egészséges embereket ilyen szeméttel etetni!

A nővér ezt már végképp nem hagyhatta szó nélkül. Halkan sziszegte Keve fülébe:

– Hát, ami azt illeti, elég régen voltak már maguk egészséges emberek.

– Én most is az lennék! – fortyant fel Keve. – Szíveskedett volna a maguk dicsőséges garnitúrájának az a dédelgetett gonosztevője nem kitaposni a belemet a hétmérföldes terepjárójával!

– Ssss, még meghallják! – csitította, aztán még halkabban: – ez nem az én garnitúrám, tudja azt maga jól.

– Na, tegye csak le.

Gyorsan megette, mert Keve igazából nem volt válogatós, meg hát alig díszelgett valami a kistányéron. Aztán odabicegett az asztalhoz.

– Ugye milyen finom! Cuppogjatok csak hozzá, hadd örüljenek a nővérek! Futnak is majd a főorvoshoz beszámolni, hogy megint ízlett a reggeli. Ő kap még egy csillagot, nektek meg beírják a piros pontot.

A régi betegek már jól ismerték ezt, és nem nagyon törődtek vele. Az újakat viszont megviselte Keve kiállhatatlansága; ők szerettek volna hinni a gyógyulásukban. Keve pedig mindent bevetett: úgy botorkált a járókerettel, mintha minden pillanatban el akarna vágódni, időnként keze és kevésbé sérült lába furcsán rángatózni kezdett, máskor csillapíthatatlan köhögési rohamot színlelt. És soha nem felejtette el szidni a „garnitúrát”, amivel viszont némi elismerést, sőt titkolt együttérzést is kiváltott néhány betegtársából. Csak ő merete így nevezni a Kolónia vezetőségét. Nyugodtabb pillanataiban figyelmeztették is, hogy fogja vissza magát, mert előbb-utóbb biztosan baja lesz ebből.

– Mégis, mit tudnának még velem csinálni? – vágta rá ilyenkor indulattal. – Ez az életre szóló bérletem, hogy megmondjam a véleményem – mutatott a csaknem teljesen használhatatlan bal lábára. Kaphatott volna kerekesszéket, hogy kényelmesebben közlekedjen, mert a Kolónia kórháza jól fel volt

szervezve, de az nem kellett neki. – Nézegessék csak, hogy milyen nyomorékot csináltak belőlem! – szokta mondogatni. Még a főorvosnak sem sikerült rábeszélnie, hiába győzködte. Behívta pedig a vizsgálószobába, érdeklődött a közérzetéről, és őszintén sajnálta, ami azon a délutánon vele történt. Keve azonban könyörtelen volt.

– Ne strapálja magát, doktor úr, gratuláljon inkább annak a brigantinak, aki a zebrán vadászik a gyalogosokra. Már egész jól megy neki; úgy tudom, kitüntetés is kapott nem sokkal azután, hogy vagdalthúst csinált belőlem.

– Ugyan, ne beszéljen így! A kitüntetésnek semmi köze ehhez. A rendőrségi vizsgálat pedig azt mutatta ki, hogy nem volt egyértelmű a helyzet annál a zebránál. Méltatlanul vádolja azt a szegény fiút.

– Jaj, szegény! El tudom képzelni, min mehetett keresztül, amíg kiderült, hogy ő a Kolónia második emberének az unokaöccse. Majdnem három óra eltelt, mire leszóltak főntről a rendőrségnek, hogy ezt az ügyet máshogy kell kezelni.

– Félreérthető volt a maga viselkedése azon a zebrán. Túlságosan dinamikus haladt, ezért nem lehetett felmérni, hogy hol lesz, amikor az autó a zebrához ér. Ha nyugodtabban közlekedik, maga is megúszhatta volna, mint ahogy a többiek. Különben is, a legfontosabb, hogy túlélte, nem?

– Hát doktorkám, kíváncsi lennék, hogyan beszélne, ha fordított lett volna a szereposztás abban a kereszteződésben.

– Ne keverje a dolgokat össze-vissza, Keve! Fogadja már el azt az istenverte kerekesszéket!

– Na, most, hogy minden részletre kiterjedően áttekinttük a helyzetet, mehet mindegyikünk a dolgára! Engem legalábbis már nagyon várnak a híveim. Megtartom nekik a szokásos délelőtti eligazítást, hogy jó étvágyuk legyen az ebédhez – ezzel kibicegett a vizsgálóból.

Új beteg érkezett, egy szelíd szemű, szép arcú, ötvenes éveit elején járó nő. Rokon nem kísérte, egy szőke ápolónő hozta mellette a kis csomagját.

– Fogadják Annát szeretettel! – szólta a nővér – Dialízisre készítjük elő, később lehetőség szerint vesetranszplantációra is sor kerülhet.

Keve nagy hanggal azonnal bemutatkozott:

– Á, vese! Főúr, vese rendel a hölgynek! Újat ám, nem avítat, de rögvest! Jut eszembe: új szűzhártya nem kellene? Egy füst alatt az is menne.

– Jaj, de borzasztó! Ne törődjön vele Anna! Keve a balesete óta ilyen kibírhatatlan, előtte mindenki szerint rendes, szelíd ember volt – súgta oda sajnálkozva a szőke nővér. – Gyorsan elintézzük a papírokat, és megmutatom az ágyát.

Anna a Kolónia egy távolabbi részéről érkezett. Nyugodt természete, kedves, finom humora miatt mindenki szerette. A krónikus veseelégtelenség nála hosszú ideig tünetmentes volt, vagy ő maga nem figyelte fel rá időben, így az érdemi, gyógyszeres kezelés csak késve kezdődött. Általános gyengeséggel küzdött, és különböző gyulladások alakultak ki a

szervezetében. Türelmét és derűjét azonban nem veszítette el. Keve durvasága miatt pedig mindenki azonnal segítően állt mellé.

Egyik délután őszibarack kompótot hoztak uzsonnára. Keve szokásos helyén, az ablak melletti sarokban várta. Amikor a nővér odavitte hozzá az adagját, rendkívüli dolog történt; halkán szólt neki: – Kérem, adja Annának!

Amikor az kimeredt szemekkel, értetlenül bámult rá, megismételte: – Annának, kérem!

Csönd lett az ebédlőben. A nővér odaért a kompóttal, Anna lehajtotta a fejét. Mindenki őt figyelte. Aztán felnézett Kevére, tekintetük egymásba kapcsolódott. Hosszan és mindkettőjük részéről kutatóan. Alig mozdult az ajka, talán megköszönte.

Annát másnap egy alapos kivizsgálásra vitték. Vérvizsgálat, ultrahang, antigén tesztek és egyebek. Csak harmadnap került vissza az osztályra. Betegtársai azonnal közrefogták, és kikérdezték. Ő fáradtan, de készségesen válaszolgatott. Az eredmény a vártnál rosszabb lett. Keve a sarokból figyelte, és amikor egy percre egyedül maradt, odabicegett hozzá.

– Leülhetek? – kérdezte halkán.

– Hát persze – mondta Anna kis szünet után, de nem nézett rá.

Keve szorosan mellé tolt egy széket. Nehézkesen ült le, mert sérült lábai behajlított állapotban nem tudták megtartani a súlyát. Jó darabig egyikük sem szólalt meg. Végül Keve törte meg a csöndet.

– Mennyire rossz a hír?

– Azonnal el kell kezdeni a dialízist, de az is csak átmeneti megoldás. Felvettek a transzplantációs listára. A szűzhártyára viszont azt mondták, hogy az még várhat.

– Sajnálom. Ne haragudjon, nem magát akartam bántani.

– Mégis sikerült.

– Tudom, láttam a szemein. Sajnálom, kiszaladt a számon.

– Maga is tudja, hogy ez nem így van.

Keve lehajtotta a fejét, sokáig hallgatott.

– Bántanom kellett; nem pont magát, bárkit, mindenkit. Annak nem mondhatom, akinek kellene, a Kolónia urai azt nem engedik.

Anna keze egy pillanatra talán hozzáért az övéhez, de Keve nem volt biztos ebben.

– Mi történt a lábával?

– Elgázoltak. Elég szerencsétlenül estem, beszorultak a lábaim a kerék és a karosszéria közé, és az autó vagy tíz métert tolt maga előtt. Az egyik lábam menthetetlen; jó, ha nem kell levágni, a másik javulhat.

– Hogy történt?

– Teleződnél balra kanyarodott egy puccos terepjáró; nagy gázzal kiugrott, hogy még átérjen a szemből jövők előtt, de a zebrára nem figyelt. Akik mögöttem jöttek, még hátra tudtak ugrani, engem viszont elkapott, és maga alá gyűrt.

– Istenem, az borzasztó lehetett.

– Nem tudtam, mi történik velem, csak a felbőgő motorhangot hallottam. Aztán csönd lett.

A kis barna nővér lépett hozzájuk, hogy Annát hívják a vizsgálóba. Keve hosszan nézett utána, ami nem kerülte el a nővér figyelmét, majd visszavonult az őrhelyére. Amikor kijött a vizsgálóból, Anna odament hozzá az ablakhoz. Jó darabig nézte a kórház udvarán az embereket mielőtt megszólalt:

*Nehézkesen ült le,
mert sérült lábai behajlított állapotban
nem tudták megtartani a súlyát.*

– Dühös, mert tehetetlennek érzi magát.

– Más is az lenne.

– Pedig előre kell tekinteni. És egy kerekesszékből sokkal jobb a kilátás. Így meg csak magát őrli.

– És ki törődik ezzel?

– Talán mégis akad valaki. – Keve nem válaszolt.

Egy álmos délután a nővérszobához bicegett, a kis barna egyedül olvasott bent.

– Nővérke – szólt halkán.

A lány felriadt:

– Tessék, Keve – kérdezte. Az erősen küszködött, majd alig hallhatóan kinyögte:

– Ha megígérem, hogy pár napig csöndben leszek, megnézhetem Anna kartonját?

– Tudja jól, hogy ezt nem szabad!

– Kérem, nővérke, senkinek sem szólok róla, és tényleg jó leszek.

A kis barna lányban elakadt a szó. Ilyennek még nem látta Kevét.

– Én leszek az éjszakás, jöjjön ide lefekvés után! – szólt végül, és csodálkozó tekintetéből melegség áradt.

Keve két nap múlva bejelentkezett a főorvoshoz.

– Doktor úr, szeretném odaadni az egyik vesémet Annának.

– Maga megőrült! Na, hagyja ezt a circuszt!

– Komolyan gondolom. A lábaimat leszámítva egészséges vagyok, és még a vércsoportunk is azonos.

– Hát azt meg honnan tudja?

Keve nem válaszolt. Az orvos egy darabig elgondolkodva fürkészte az arcát, majd engedékenyebben tette hozzá:

– Ez olyan dolog, amivel nem szokás viccelődni.

– Mondom, hogy komolyan gondolom. Tudom, hogy új vesére van szüksége.

– És azt is tudja, hogy ez egy mindkét fél számára komoly kockázatokkal járó beavatkozás?

– Doktor úr, ha nincs kizáró ok, akkor vállalom a kockázatot.

Az orvost láthatóan meglepte Keve elhatározása. Sehogyan sem illett a róla kialakult képbe.

– Most nem mondhatok erre semmit. Legfeljebb azt, hogy gondolja át még egyszer.

– Átgondoltam. Ehhez az élethez, ami nekem maradt, bőven elég egy vese, az övét pedig megmentheti.

– Utánanézek a dolognak, de most menjen vissza a szobájába, és nehogy felhergelje nekem a többiekkel a hősködésével! Meglátom, mit tehetek, de addig is tartsa a száját!

Keve ettől kezdve valamivel csendesebb lett, és a kerekesszéket is elfogadta. Annával gyakran időztek a kórház udvarán, ami ugyancsak felkeltette az osztály betegeinek és dolgozóinak kíváncsiságát. Senki sem gondolta, hogy képes lenne valaki megszeliđíteni ezt a nyakas, megkeseredett embert, aki senkitől sem tartott és senkit nem tisztelt. Hamarosan hívatta a főorvos:

Senki sem gondolta, hogy képes lenne valaki megszeliđíteni ezt a nyakas, megkeseredett embert...

– Elvégzünk magán néhány vizsgálatot, amire egyébként is sort kellene keríteni, de az nem jelent semmit. Élődonoros transzplantációra alapvetően rokonok között van csak lehetőség. Kivételes esetekben pedig akkor, ha az érintettek között szoros érzelmi kapcsolat van.

– Doktor úr, közöttünk szoros érzelmi kapcsolat van – mondta Keve kis töprengés után.

– Ugyan már; maga olyanra nem képes – csattant fel az orvos – és, ezt maga tudja a legjobban.

Ádám Tamás

Tengerparti smink

Ahogy eltévedt szélben mozdulsz, megrezdül minden kiszögezett lepkeszárny. Kedvetlenül legyez a felelőtlenül ránk hagyott későnyár.

Tüntetnek az esőverte árnyak, s hogy utunkat állják, lefekszenek elénk. Kerülni kellene a fölösleges konfliktusokat, a kényszeres öngázoló mozdulatokat.

Talpunkat homok égeti. Rossz helyre ütjük a tartóvasat, sátrunkat elviszi a víz. Fogást keresünk magunkon, pókhálót utánoznak felvarratlan ráncaink.

Kopó tengerparti smink, amin már nedves bőraddir sem segít.

– Jól megértjük egymást. Anna beszélt rá a kerekesszékre.

A főorvos szobájában tartott első közös felkészítő beszélgetés után már minden idejüket együtt töltötték. Többnyire kéz a kézben ültek az udvaron egy padon.

– Biztosan ezt akarod? – kérdezte Anna már sokadszor.

– Az első naptól fogva.

– Hiszen nem is ismeresz.

– Amennyire kell, annyira ismerlek. Utána meg majd még jobban megismerlek.

– Szeretném.

– Ha túl leszünk rajta, sok időnk lesz egymásra.

– Sok mindent szeretnék megtudni rólad, de azt már a második naptól érzem, hogy jó ember vagy.

– Ahhoz azért elég sok képzelőerő kellett.

– Még ebben az állapotodban sem törtél meg, pedig talán vallásos sem vagy.

– Nem – mondta Keve kis gondolkodás után. Aztán hozzátette: – Hívó vagyok, csak nem mindig sikerül úgy élnem.

– Várj, az nem ugyanaz?

– Nem, biztosan nem, de ezt nem olyan könnyű megfogalmazni.

– Mégis, mi a különbség?

– Nem tudom elfogadni, hogy ember mondja meg nekem, mit gondol Isten.

Anna alig hallhatóan felsóhajtott, és még erősebben fogta Keve kezét.

A beültetés jól sikerült, és Anna viszonylag gyorsan, szövődmények nélkül felépült. Több mint húsz éven keresztül vitt minden héten friss virágot Keve sírjára, aki sajnos nem élte túl a műtétet.

Föld – Ország László fotója

CSERNÁK ÁRPÁD

Majd a Piroska

P...papír, papír..., papírok... megint sok papír gyűlt össze... A magamét könnyebben kidobom, legyen kézzel írott vagy nyomtatott..., de másokét?... Itt vannak mindjárt a legújabbak: Rónay László, Döbrentei Kornél, Bakay Kornél levele... Mi lesz ezekkel?... Majd akkor... – kezdtem mondani annak az embernek, akit ez (egyáltalán) érdekel(het)...

A napokban korunk egyik legkiválóbb költője hívta telefonon, és azt kérdezte: „Árpád bent van?” Mármint, hogy én, a lap főszerkesztője bent vagyok-e a szerkesztőségben. Érdeklődött nála, a lap főszerkesztőjénél. Hogy „bent” vagyok-e. A költő részéről teljesen érthető kérdés. Ő is volt több lapnál szerkesztő, ő ahhoz szokott, hogy egy lapnak van szerkesztősége, és a főszerkesztő hol „bent” van, hol meg nincs „bent”. „Nincs” – felelte munkatársam, mert bonyolult lett volna elmagyarázni, hogy hogy is van ez nálunk..., hogy a főszerkesztő lakása az „alapítvány székhelye”, és az én lakásom „a szerkesztőség” (is egyben)... és, hogy ő nem titkárnő, hanem főszerkesztő, az alapítvány jogásza, író, novellák, interjúk és recenziók szerzője..., persze egy kicsit titkárnő is, és amikor elhozzuk a nyomdából a frissen megjelent szám kötetét, mindketten címkeragasztókká, boríték mérlegelő „postásokká” válunk..., és mindeközben, ő nem hogy bárhova menni, de egyet lépni sem tud, és felállni is csak segítséggel..., és hogy én (tulajdonképpen) mindig „bent” vagyok, mert vagy otthon vagyok (a szerkesztőségben) „bent”, vagy nála (az alapítvány székhelyén)...

Soha senki nem fogja megérteni, hogy hogyan is csináljuk mi ezt (tulajdonképpen). „Hát, elég nehezen híhető” – mondta egyszer Csete György, amikor próbáltam neki elmagyarázni...

Meghívó

Tizenöt éves a Búvópatak

A Búvópatak című polgári, kulturális és társadalmi folyóirat munkatársai tisztelettel meghívják Önt, kedves családját és ismerőseit az Együdt Árpád Kulturális Központban (Kaposvár, Nagy Imre tér 2.) 2017. augusztus 31-én (csütörtökön) 18 órakor kezdődő zenés irodalmi este és baráti beszélgetésre. A Búvópatak tizenötödik születésnapja alkalmából rendezett Búvópatak-esten adjuk át a 2017. évi Papp Árpád Búvópatak-díjakat.

Vendégeink könyvei, a Búvópatak legújabb száma és a Búvópatak könyvek és füzetek a helyszínen megvásárolhatók. A belépés díjtalan, azonban a lap továbbélésének támogatására a Búvópatak Alapítvány önkéntes adományokat köszönettel elfogad.

További információ: a 82/310 656-os telefonszámon.

– ...például itt vannak Csete György különleges, kézzel írott levelei, a borítékban, mellékletként mindig volt néhány rajz, fotó...

...aztán ott vannak a parasztbarokk íróasztal fiókjaiban Lengyel Balázs és Oláh Andor (vékony, piros selyemszalaggal átkötött) levélkötegei... ugyanott: Lakatos István, Rákos Sándor, Kósa Csaba, Németh Gábor, Baán Tibor, Balczó András, Lázár Ervin, Ablonczy László, Jókai Anna, Sarusi Mihály, Oláh Mátyás, Géza bátyám... és mások levelei, képeslapjai...

...azon a könyvespolcon, ahol csak a lappal kapcsolatos dolgok vannak (meg a saját könyveim, meg az általunk kiadott könyvek), ott vannak (egy mappában) Kárpáti Kamil számítógépen küldött, kinyomtatott, esszé értékű levelei...

...a nagy szobában a tévé alatti fekete fiókos szekrényében a lap szerkesztése óta összegyűlt levelek... (a már említetteken kívül): Rózsás János, Németh István Péter, Oláh János, Tőkés László, Kerék Imre, Tüskés Tibor, Vallató Géza, Baranyi Ferenc, Turcsány Péter..., és még sok kiváló ember levele, írása..., egy külön könyvespolcon az általuk dedikált könyvek..., a többi könyvről, folyóiratról nem is beszélve..., bár ezeket nehezebb eltüntetni, megsemmisíteni... valahova csak kerülnek, valakinél csak lesznek..., de a levelekkel mi lesz? Ki fog ezekkel törődni? Majd... Nem magam miatt..., hiszen éppen arról beszélek, amikor én már nem... Tudod, ahogy Eckehart mester mondta, amikor „egy hatalmas lendület, az angyali világ fölél emel” ..., amikor már újra nem akarok semmit, amikor már semmi után nem sóvárgok, amikor már újra „puszta lét” leszek..., majd amikor tudom, hogy semmit sem tudok, és semmim sincs..., majd akkor... nem magam miatt..., miattuk.

– Majd a Piroska... – mondta munkatársam..., és szokásos pózában, törökülésben ülve az ágya közepén (mert csak így tud) ragyogott mint egy fényes fekete bogár.

Piroska a legkisebb unokám. Október 6-án lesz hároméves.

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi havilap – www.buvopatak.hu

Alapító, főszerkesztő: CSERNÁK ÁRPÁD

Tervezőszerkesztő: CSERNÁK BÁLINT

Főszerkesztő: FARKAS JUDIT

Olvasószerkesztő: Tamásné Horváth Katalin

Munkatársak: Gera Katalin, Lukács János, Németh István, Papp Árpád, Sarusi Mihály, Szutrély Péter

Nyomdai munkák: Pethő Kft, Kaposvár, Fő utca 57.

Felelős vezető: Pethő László

Sokszorosítás ideje: 2017. augusztus

Sokszorosítás sorszáma: 8/2017.

E-mail: posta@buvopatak.hu

ISSN 1588-9335

Kiadja: BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY
Kaposvár, Somssich P. u. 11–13. I/12.

A kiadásért felelős: Csernák Árpád

A Búvópatak Alapítvány számlaszáma:

10918001-00000012-93920004 UniCredit Bank Hungary Zrt.

Pál apostol a börtönben – Rembrandt van Rijn festménye

Megrendelhető a Búvópatak

Akik a lapra szeretnének előfizetni, ezt a szándékukat szíveskedjenek jelezni az impresszumban olvasható elérhetőségeink valamelyikén, vagy a +36 82 310 656-os telefonszámon.

*Tizenöt éves
a Búvópatak*